

**ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ЕКОНОМИЈА**

**ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА
НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020**

Преведувачи:

Ирена Кацарски-Кимова
Сашенка Граматова-Љубен

Јазични корекции:

Виолета Арнаудова

Оваа публикација е подготвена од страна на Министерство за економија, во соработка со Меѓуминистерската работна група за индустриска политика, водена од консултантот Тадеја Цолнар – Лесковшек, Словенија. Во делот на анализите врз кои се базираат препораките и мерките на индустриската политика учествуваа и консултантските куќи Институт за економски истражувања – Љубљана и ААГ – Скопје. Оваа публикација е подготвена со великодушната поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој.

Мислењата изразени во оваа публикација им припаѓаат на авторите и не ги изразуваат ставовите на Агенцијата на САД за меѓународен развој или на Владата на Соединетите Американски Држави.

Содржина

ВОВЕД.....	9
1. РЕЗИМЕ	12
2. ПРЕДИЗВИЦИ ЗА МАКЕДОНСКАТА ИНДУСТРИЈА	18
2.1. Преглед на македонската економија	18
2.2. Конкурентноста на Република Македонија во постојните студии и стратешки документи	21
2.3. Бенчмаркинг на индикаторите за конкурентност	24
2.4. СВОТ анализа на македонската индустрија	32
3. ПРИСТАП ЗА РАЗВОЈ НА ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА.....	38
3.1. Концепт	38
3.2. Меѓуминистерска работна група и јавно-приватен дијалог	40
3.3. Стратешки прашања	41
4. ВИЗИЈА НА МАКЕДОНСКАТА ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА.....	43
5. ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ НА ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА.....	45
6. МЕРКИ И АКТИВНОСТИ НА ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА.....	52
6.1. Зголемување на меѓународната соработка и поттикнување странски директни инвестиции	52
6.1.1. Образложение	52
6.1.2. Проценка на актуелната состојба.....	53
6.1.3. Мерки	55
6.1.4. Очекувани резултати	59
6.2. Применливо истражување и развој и иновации	59
6.2.1. Образложение	59
6.2.2. Проценка на актуелната состојба.....	60
6.2.3. Мерки	62
6.2.4. Очекувани резултати	64
6.3. Еколошки технологии, производи и услуги за одржлив развој	65
6.3.1. Образложение	65
6.3.2. Проценка на актуелната состојба.....	67
6.3.3. Мерки	67
6.3.4. Очекувани резултати	70
6.4. Развој на мали и средни претпријатија и претприемништво	70

6.4.1. Образложение	70
6.4.2. Проценка на актуелната состојба.....	71
6.4.3. Мерки	74
6.4.4. Очекувани резултати	76
6.5. Соработка во кластери и мрежи.....	76
6.5.1. Образложение	76
6.5.2. Проценка на актуелната состојба.....	77
6.5.3. Мерки	79
6.5.4. Очекувани резултати	80
7. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА....	81
7.1. Структури и извори за имплементација на индустриската политика	81
7.1.1. Структура за имплементација на меѓуминистерско ниво	82
7.1.2. Структура за имплементација во Министерството за економија	85
7.2. Евалуација и мониторинг на имплементацијата	87
7.3. Акционен план за имплементирање на индустриската политика	90

ТАБЕЛИ

Табела 1: Споредбени реални стапки на пораст на БДП со новопристапени земји во ЕУ и земји-кандидати.....	18
Табела 2: Селектирани индикатори за конкурентноста на Македонија, споредени со просекот на ЕУ27.....	27
Табела 3: Сумирана СВОТ проценка на конкурентноста на македонската индустрија.....	36
Табела 4: Програми и активности на Владата на Република Македонија за зголемување на конкурентноста во 2008 2009 година.....	45

Почитувани,

Со задоволство Ви го претставувам стратешкиот документ „Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020“, како пример за успешна соработка и реализација на заеднички проекти на Владата на Република Македонија и Светската банка, како и приватниот и јавниот сектор, во насока на реализација на приоритетите на Владата за зголемување на конкурентноста на економијата.

При изработката на документот се обидовме преку анализи на искуствата на другите земји, документите на ЕУ, анализа на конкурентноста на македонската индустрија и пред се преку постојаниот дијалог меѓу јавниот и приватниот сектор, да развиеме јасна визија и концепт на одржлив развој на конкурентноста на индустријата во Република Македонија.

Во овој процес, беа идентификувани пет области на делување како движечка сила на конкурентноста, и тоа:

- меѓународна соработка и поттикнување странски директни инвестиции,
- истражување, развој и иновации,
- еко технологии, производи и услуги,
- развој на мали и средни претпријатија и претприемништво,
- соработка во кластери и мрежи.

Тие се детално разработени во документот и се понудени конкретни мерки кои во иднина ќе се имплементираат.

Ефектите од оваа политика се на долг рок, преку зајакнување на конкурентноста на македонската индустрија базирана на знаење и иновации, подобра информираност на претпријатијата, зголемена интернационализација, а пред се подобро искористување на фондовите на ЕУ за проекти за поттикнување и развој на конкурентноста.

Мерките предложени во документот треба да претставуваат насока за проширување на постојните програми и подготовка на нови, со цел создавање конкурентна економија, како и основа за понатамошна соработка со донаторите во поддршка при спроведувањето на оваа комплексна и развојно ориентирана политика.

Ни претстои вистински предизвик каде преку Министерскиот комитет за конкурентност и Меѓуминистерската експертска група за индустриска политика ќе се води постојан дијалог, во насока на водење координирана политика, креирање и реализирање на мерките за поддршка и создавање конкурентна развојно ориентирана економија. Очекуваме дека за успешна имплементација на индустриската политика голема улога ќе има и поддршката од разни донатори и проекти.

Фатмир Бесими
Министер за економија

ВОВЕД

Индустриската политика на Република Македонија 2009-2020 е национален стратешки документ за зголемување на конкурентноста на македонската индустрија и економијата воопшто, преку координирање на политиките за конкурентност во Република Македонија.

Основна цел на документот Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020 е зголемување на конкурентноста на домашната индустрија, базирана на знаење, иновации и истражувања кои водат кон раст и развој, создавање стимулативна деловна и инвестициона клима и поддршка на претпријатијата за подобрување на нивните конкурентни способности со стекнување знаења, нови технологии и пазари.

Во рамки на стратешките приоритети на Владата на Република Македонија е определбата за зголемување на економскиот раст и конкурентноста на трајна основа, а креирањето на проактивна интегрирана индустриска политика е една од клучните цели за зголемена конкурентност на корпоративниот сектор.

Со имплементацијата на индустриската политика ќе се обезбеди стабилен развој на земјата врз основа на диверзификација и модернизација на економијата со креирање услови за производство на конкурентни производи, зголемување на вработеноста и пораст на извозот.

Во досегашниот период, политиките кои се применуваат во Република Македонија содржат елементи на индустриска политика чиј основен принцип е воспоставување и одржување еднаков третман на сите деловни субјекти, обезбедување еднакви услови за пазарна конкуренција и поддршка на претпријатијата во зголемување на нивната конкурентност. Во овој контекст, тековната „индустриската политика“ на Република Македонија се состои од мерки содржани во други

политики, национални стратешки документи, програми и акциони планови кои имаат хоризонтален пристап. Токму хоризонталната димензија на индустриската политика бара интегрирање и координација во планирањето и спроведувањето на активностите за зголемување на конкурентноста на македонската индустрија.

Процесот на приближување на Република Македонија кон Европската унија влијаеше за зголемување на свеста на релевантните институции за потребата и значењето од донесување стратешки документ за интегрирана проактивна индустриска политика со координација на постојните и идни политики, кои се во функција на зголемување на конкурентноста на македонската индустрија.

Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020 е во согласност со индустриската политика на ЕУ која се развива во правец на имплементација на Лисабонската стратегија - зајакнување на индустрискиот сектор и создавање предуслови за раст и развој, базирани на знаење и иновации.

Целта на европската индустриска политика е забрзување на приспособувањето на индустријата кон структурните реформи, охрабрување на иницијативите, развој и соработка помеѓу преземените активности и поттикнување на потенцијалот на индустријата за иновации, истражување и развој на технологии.

Обновената индустриска политика во ЕУ ги промовира: истражувањата, креирањето знаење и дифузијата на технологии. Таа е хоризонтална по природа и упатува на соработка со другите политики за забрзување на пристапот кон пазарот, со охрабрување за создавање нови фирми и конкуренција, градејќи ја конкурентноста врз основа на иновативност.

Република Македонија, како земја-кандидат за влез во ЕУ, го следи овој пат со создавање сопствена современа индустриска политика приспособена на домашните услови.

Проектот за развивање на индустриска политика во Република Македонија се одвиваше во три фази:

Прва фаза - Бенчмаркинг студија за улогата, креирањето и мерките на индустриската политика, врските со другите политики за ефикасно практично делување и организациска поставеност за имплементација, во согласност со искуствата и најдобрата практика во земјите на Европска унија и други земји, со извлекување применливи сегменти за Република Македонија.

Втора фаза – Студија за мерење индикатори на конкурентност на македонската индустрија со Секторска анализа на избрани индустриски сектори со која ќе се воспостави систем за мерење и евалуација, кој ќе обезбеди редовен мониторинг на позицијата на македонската индустрија од аспект на меѓународната конкурентност.

Трета фаза – креирање национален документ Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020, како комплексен процес на развивање на проактивна, интегрирана индустриска политика во рамки на Меѓуминистерската работна група за индустриска политика, формирана како резултат на неопходност за координација на политиките заради нивната дисперзираност и консултација на пошироко ниво. Процесот за развивање на индустриската политика се водеше во постојан дијалог со бизнис заедницата, стопанските комори, универзитетите, науката и Националниот совет за претприемништво и конкурентност.

Предлог Националната индустриска политика на РМ претставува амбициозен но и остварлив план и политика за остварување на приоритетите на развојот и создавање конкурентна економија која максимално ги афирмира и активира човечките, материјалните и природните потенцијали на Република Македонија и нејзините развојни предности.

1. РЕЗИМЕ

Проактивната индустриска политика претставува збир владини мерки за поттикнување и поддршка, создавање и развивање конкурентна домашна индустрија подготвена за настап на глобалниот пазар, базирана на знаење, иновации и соработка меѓу актерите на индустрискиот развој.

Современата индустриската политика се развива и делува како интегрирана политика во координација со другите политики. Таа е тесно поврзана со политиките на: образование, наука и иновации, регионален развој, одржлив развој, животна средина, МСП и претприемништво, трговија, СДИ, внатрешен пазар, вработување и конкуренција. Оваа комплексност е многу важна и за креирањето и за спроведувањето на индустриската политика, а за ефикасна имплементација на индустриската политика потребен е амбиент на доверба и широк национален консензус кој ги третира конкурентноста и претприемништвото од перспектива на раст и развој, во целост почитувајќи ги принципите на државна помош.

Индустриската политика е применлива на национално и регионално ниво. Таа го поттикнува развојот на проактивни, иновативни региони кои економски се специјализираат во согласност со нивните автентични конкурентни предности. Мерките на индустриската политика го поддржуваат регионалниот развој на учесниците и нивните активности за дефинирање и имплементирање на единствени и успешни регионални развојни стратегии.

Визијата на индустриската политика на Република Македонија се фокусира на концепт за економски развој кој поддржува охрабрување на домашната индустрија за производство на производи и услуги со повисока додадена вредност, базирани на знаење, иновации и меѓусебна соработка.

Визијата на индустриската политика се базира на развивање можности за апликативни истражувања и индустриско производство на одржливи, органски и специјализирани високо технолошки производи и услуги за потребите на меѓународниот пазар, со сопствен дизајн, високо обучена

работна сила, модерен менаџерски пристап, користење истражување и развој.

ВИЗИЈА ЗА ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА 2009-2020

Проактивната индустриска политика ја поттикнува ориентацијата на македонската индустрија кон создавање производи и услуги со повисока додадена вредност базирани на знаење, иновации и соработка.

Иднината на македонската индустрија е во развојот на способностите за применети истражувања и производство на одржливи, органски и специјализирани високо технолошки производи и услуги кои ги задоволуваат потребите на меѓународните сегментирани (нишни) пазари.

До 2020 година Република Македонија да развие динамичен спој на одржливи и автентични индустрии како: органско вино и храна, еко-челик, еколошко градежништво, креативни индустрии, информатички и комуникациски технологии, медицинска опрема и услуги, автентичен туризам и други индустрии.

Основната претпоставка на овој документ е дека индустриската политика не е самостојна политика и поради тоа бара интеграција на сите релевантни политики кои се поврзуваат со зголемување на конкурентноста на индустријата. Ова е клучната причина за формирање на Меѓуминистерската работна група за развој на индустриска политика, која водеше динамичен дијалог и изгради консензус за клучните одлуки за концептот на индустриската политика.

Индустриската политика во Република Македонија е проактивна, развојна политика ориентирана кон иднината, хоризонтална по природа и не се фокусира на поддржување селектирани индустрии, со цел проактивните македонски компании да ги развијат и зголемат конкурентните

способности и да се преориентираат кон производи и услуги со повисока додадена вредност, кои ќе овозможат одржливо долгорочно функционирање на меѓународните пазари.

Идниот економски развој на Република Македонија се базира на создавање знаење за градење карактеристични, конкурентни способности на домашната индустрија, како подолгорочно решение за конкурентно подобрување како услов за привлекување квалитетни странски инвестиции.

Меѓуминистерската работна група иницираше многу настани за зголемување на свеста и други активности за градење консензус за концептот на индустриската политика содржан во областите на: интернационализација и поттикнување СДИ, иновации, кластери, одржлив развој, претприемништво и МСП итн. Повеќе од 150 претставници од јавната администрација, индустријата, од финансиските институции, институциите за истражување и развој, асоцијациите за поддршка на бизнисот, средните училишта и институциите за високо образование беа активно вклучени во процесот на развивањето на индустриската политика.

Индустриската политика, со соодветни мерки и активности, ќе влијае на забрзување на развојот на македонската индустрија преку пет области на делување:

1. Меѓународна соработка и поттикнување СДИ преку подобрување и поттикнување на меѓународната соработка на клучните учесници во економскиот развој, зајакнување на професионалната мрежа за соработка меѓу деловните партнери, размена на знаење и искуства, учење и развој на менаџмент, маркетинг и други деловни способности (имплементација на методи за зголемување на продуктивност и ефикасност), привлекување квалификувани кадри за создавање и промоција на иновативни бизниси и привлекување странски инвестиции. На овој начин Република Македонија ќе го зголеми капацитетот на домашните фирми за апсорпција на нови знаења и искуства.

2. Применети истражувања, развој и иновации со зголемени инвестиции во истражувањата и развојот од страна на јавниот и приватниот сектор, поттикнување и соработка помеѓу индустријата, научните, истражувачките и владините институции, развивање технолошка инфраструктура и технолошко-индустриски развојни зони, создавање нови производи и услуги, зголемување на примената на нови технологии, вработување на истражувачи со повисоко образование и заштита на правата од интелектуалната и индустриската сопственост.
3. Еколошки производи и услуги за одржлив развој со искористување на енергетските и еколошките поволности како предуслов за создавање одржливо производство на органски производи. Ваквиот пристап ќе доведе до преструктурирање на клучните индустрии (прехранбена, земјоделство, туризам и текстил) и зголемување на конкурентноста во однос на сегментираните пазари кои претставуваат голема можност за македонската индустрија. Мерките и активностите на индустриска политика треба да воспостават основа за глобално позиционирање на македонската индустрија во еко-технологиите, производите и услугите, преку: активности за јавната свест, „зелена јавна набавка“, обуки, заедничко истражување и развој на нови еколошки производи и услуги, одржлива инфраструктура на индустриски ресурси и поддршка за еко-сертификација.
4. Развој на МСП и претприемништво со зголемување на нето растот на новите претпријатија годишно и со промовирање на брзорастечки иновативни мали и средни претпријатија преку подобро финансирање. Ова може да се направи со создавање бизнис клима која го поттикнува претприемничкиот дух, доживотното учење и ги промовира иновациите. Целиот процес ќе биде поттикнат со воведување на нови финансиски инструменти за мали и средни претпријатија. Во

финансирањето на претпријатија во нивниот почеток и развојните фази ќе се почитуваат правилата на државната помош.

5. Соработка во кластери и мрежи преку взаемна соработка во областа на: развојот, набавките, продажбата, проширување на знаењето и взаемни иновативни решенија, заеднички настап на пазарот, заедничка промоција, заеднички обуки за создавање поефикасна работна сила и друго. Овие квалитети на кластерингот во Република Македонија сè уште треба да се развиваат со мерките на индустриската политика, преку: зголемување на свеста и обучување, анализи за поддршка на кластери/вмрежување и активности за развивање стратегии за поттикнување на партнерствата во синџирите за снабдување и иницирање на вмрежување со институции за истражување и развој, технолошки центри и индустријата.

Клучен предуслов потребен за имплементација на успешна индустриска политика е соработката помеѓу министерствата, јавниот, приватниот сектор и науката, со цел добивање информации за: креирање мерки на индустриската политика, дистрибуирање на надлежностите и оценување на резултатите.

Искуството од другите земји покажува дека за успешно креирање и имплементирање на индустриска политика е неопходно создавање на имплементациска структура која подразбира консензус на национално ниво и интердисциплинарен пристап, односно заедничко водење на политиките за развој на две нивоа, и тоа: 1. На ниво на министри (Комитет за конкурентност), и 2. На ниво на меѓуминистерска експертска работна група - тело за дијалог и заедничко развивање на усогласена индустриска политика.

Поради тоа, неопходно е формирање министерски Комитет за конкурентност како тело за одлучување за клучни национални одлуки за понатамошно зголемување на конкурентноста на

македонската индустрија. На Комитетот ќе му помага меѓуминистерска експертска група.

Со ваква имплементациона рамка Индустриската политика на Република Македонија 2009-2020 ќе стане координиран напор од страна на Владата на Република Македонија за постигнување ново ниво на конкурентност на македонската индустрија, кое ќе произведе нови работни места и нови и посилни индустрии.

2. ПРЕДИЗВИЦИ ЗА МАКЕДОНСКАТА ИНДУСТРИЈА

2.1. Преглед на македонската економија

Во 2007 година Република Македонија достигна ниво од 5,9 %¹ реален пораст на БДП, што претставува зголемување во споредба со претходните години.

По првичната рецесија, предизвикана од транзицијата која започна во 1991 година, македонската економија започна повторно да расте во 1996 година. Меѓутоа, во периодот помеѓу 1996 и 2003 година стапката на раст беше релативно ниска, делумно како резултат на различни надворешни шокови. Со просечна годишна стапка на раст од околу 2% во тој период, остварената стапка на раст на БДП на Република Македонија беше под нивото на голем дел од другите економии во транзиција².

Општата состојба е подобрена во периодот од 2004 до 2007 година со просечна годишна стапка на раст на БДП од 4,5%, меѓутоа сè уште е пониска од повеќето други земји-кандидати за ЕУ и новопристапените земји.

Табела 1: Споредбени реални стапки на пораст на БДП со новопристапени земји во ЕУ и земји-кандидати

Земја	Реална стапка на пораст на БДП					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Република Македонија	4,1	4,1	4,0	5,9	6	5,5
Бугарија	6.6	6.2	6.3	6.2	5.5	4.8
Романија	8.4	4.1	7.9	6.0	5.4	4.7
Хрватска	4.3	4.3	4.8	5.8	4.3	4.0
Турција	9.4	8.4	6.9	5.0	4.0	4.3

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија, Светски економски преглед, ММФ, април 2008 г.

*Податоците за 2009 се проекции направени пред кризата.

¹ Државен завод за статистика и Соопштение 3.1.8.10 Година XI, VI – претходни податоци.

² Република Македонија: Национален развоен план 2007-2009.

За зголемување на економските перформанси на земјата целта на Владата на Република Македонија е да се постигне економско зајакнување со просечен пораст на БДП од 6-8% годишно во наредниот период.

Што се однесува до Билансот на тековна сметка на стоки, истиот е негативен во текот на целиот период од 1997 година наваму, поради повисокиот увоз на стоки. Притоа, дефицитот е зголемен од 386 милиони американски долари во 1997 година на 1629 милиони американски долари во 2007 година, односно на 2873 милиони американски долари во 2008 година. Трговските перформанси измерени како единица вредност на извоз врз единица вредност на увоз не се подобрени во текот на целиот анализиран период.

Анализирано повеќе години наназад најголемо учество во извозот имаат следниве сектори:

- ❖ Производство на основни метали;
- ❖ Производство на облека, и
- ❖ Производство на прехранбени производи и пијалаци.

Глобалната економска и финансиска криза, особено од втората половина на 2008 година, се одразија и на македонската економија и се пренесоа на реалниот сектор. Негативните ефекти од глобалната криза најпрво ги почувствуваа индустријата на основни метали и текстилната индустрија, при што дојде до намалување на производството и затворање на одделни капацитети и отпуштање голем број работници или нивно праќање на принуден одмор. Следејќи го примерот на другите земји, Владата на Република Македонија донесе пакет мерки за ублажување на кризата.

Вкупната вработеност е зголемена од 512 илјади во 1997 година на 590 илјади во 2007 година, меѓутоа стапката на вработеност од 38,6 е највисока во 2001 година. Стапката на невработеност е висока во текот на целиот период од 1997 година наваму и се движи од 36 во 1997 година, опаѓа до 30,5 во 2001 година и повторно се зголемува на 34,9 во 2007

година. Долгорочната невработеност останува и понатаму еден од основните проблеми на македонската економија.

Според расположивите податоци, индикаторите на пазарот на работна сила процентуално покажуваат подобрувања по единица трошок за работна сила (0,6 во 2007 на 0,8 во 2008). Индикаторите за продуктивност изразени како БДП (ПКМ) по вработен, исто така укажуваат на мало подобрување од 29,395 САД долари во 2007 на 30,137 САД долари во 2008.

Странските директни инвестиции се особено важни во модернизација на македонската индустрија. Најголеми странски директни инвестиции се остварени во 2002 (499,5 милиони евра) и во 2007 (506,0 милиони евра).

Индикаторите на фискалната политика покажуваат мали подобрувања во наплатата на вкупните даночни приходи (од 19,8% БДП во 1998 година на 20,3% БДП во 2007 година). Од друга страна, владините субвенции за приватните и јавните компании се зголемени од 0,2% од БДП на 2,4% од БДП.

Во врска со трошоците за истражување и развој евидентно е критично опаѓање на активностите за бруто истражување и развој од 0,44% од БДП во 2000 година на 0,20% во 2007 година.

Што се однесува до технолошката инфраструктура, иновативните активности и образованието не се располага со одделни податоци за да можат да се утврдат повеќе индикатори (на пример: извоз на висока технологија, трошоци за меѓународна фиксна телефонија, обезбедување на патенти во странство, јавни трошоци за здравство, индекс на човечки развој).

Инаку, расположивите индикатори на инфраструктурата покажуваат многу подобра оценка на основната и научна инфраструктура споредени со расположивите индикатори за технолошката инфраструктура.

Голем напредок во Република Македонија е постигнат во процентот на население кое има најмалку терцијарно образование на возраст од 25-34 години и тоа: од 10,58% во 1997 година на 19,94% во 2007 година.

Во 2007 година бројот на активни претпријатија во Република Македонија изнесува 51.060, од кои 50 541 се мали, 424 се средни и 95 големи. На малите и средни претпријатија отпаѓа скоро 80% од вработените.

Анализирано по сектори, најголемо учество во вкупниот број активни претпријатија има трговијата, а од реалниот сектор преработувачката индустрија.

Соодветно на бројот претпријатија, каде малите претпријатија имаат доминантно учество во вкупниот број активни претпријатија, малите претпријатија имаат најголемо учество и во создавањето на бруто вредност на производството.

2.2. Конкументноста на Република Македонија во постојните студии и стратешки документи

Конкументноста на Република Македонија многу темелно е оценета во Извештаите за македонската национална конкурентност³. Во **Националниот извештај за конкурентност на Република Македонија** за 2007 година, почнувајќи од 2007 година, Република Македонија е вклучена во групата земји кои се во втората фаза на развој на конкурентноста (таканаречена „фаза во која економиите се водени од ефикасност“), а тоа е развојна фаза каде најважните фактори за зголемување на конкурентноста се високото образование и обуката, ефикасноста и големината на пазарот, и технолошката подготвеност. Кога економиите ќе преминат во фазата на ефикасност, нивната конкурентност веќе не се потпира врз ниските цени, туку врз квалитетот на производите. Во втората фаза клучни се: ефикасните пазари

³ Извештаите за национална конкурентност се подготвени од македонскиот национален совет за претприемништво и конкурентност (НСПК). НСПК е партнерска институција на WEF – World Economic Forum, СЕФ (Светски економски форум) за развојот на Глобалниот извештај за конкурентност за Македонија.

на стоки и услуги и на работна сила, финансиските пазари, знаењето стекнато со високо образование и со специјализирана обука и пристап до најновите технологии.

Во согласност со **Индексот на глобалната конкурентност (ИГК)**:

- во подиндексот на основни потреби Република Македонија е рангирана повисоко од Албанија, Србија, и Босна и Херцеговина, а пониско од Хрватска и Црна Гора;
- во подиндексот на зголемувачи на ефикасност Република Македонија е рангирана повисоко само од Албанија;
- во подиндексот фактори на иновација и софистицираност Македонија е рангирана повисоко само од Албанија и Босна и Херцеговина. Притоа, не заостанува многу зад просекот на регионот на југоисточна Европа, но многу заостанува зад просекот на ЕУ.

Извештајот, исто така, покажува дека македонската економија е сè уште кривка и нејзината конкурентност сè уште се базира на евтина работна сила, ниска продуктивност рефлектирана во ниските плати, а јавните институции се сè уште слаби.

Во Извештајот за глобална конкурентност СЕФ (2008-2009) идентификуваните слабости во конкурентноста на македонската индустрија остануваат во областа на: професионалниот менаџмент, пристапот до заеми, нефлексибилноста на банките, пристапот до најнови технологии и апсорпционата моќ на компаниите, нивото на развој на кластери и софистицираност на производниот процес, квалитетот на институциите за научни истражувања, како и вложувањето на компаниите во истражување и развој.

Во согласност со **Стратегијата за партнерство на Светска банка** со Република Македонија за периодот 2007-2010, подготвена од Меѓународната банка за обнова и развој (ИБРД) и Меѓународната финансиска корпорација (ИФЦ): „Македонските компании треба да ја подобрат нивната

конкурентност; тие премногу бавно се адаптираат на новите пазарни можности и премалку инвестираат во адаптација на технологиите, развој на нови производи и во обука и надградување на вештините на нивните менаџери и персонал”⁴.

По оценувањето на капацитетот на Република Македонија за справување со конкурентните притисоци и пазарните сили во рамките на Европската унија, во последниот **Извештај на Европската комисија за напредокот на Република Македонија за 2008 година** се донесе заклучок дека⁴: „меѓународната ценовна конкурентност (на Македонија) почна да се влошува” и „вкупната макроекономска стабилност се одржува, иако помалку поволното меѓународно опкружување поттикна нагло зголемување на инфлацијата и зголемување на надворешната нерамнотежа. Напредокот во намалувањето на бариерите за влез и излез од пазарот продолжува, а бројот на нерешени имотни спорови се намали уште повеќе. Финансиското интервенирање се продлабочи и надзорот на финансиските пазари се зајакна. Финансиската независност на некои агенции за надзор и регулирање е зајакната”.

Владата на Република Македонија, во функција на зголемување на конкурентноста, а врз основа на одделни анализи и студии за конкурентност, има изготвено повеќе национални стратешки документи, каков што е Националниот развоен план, како и голем број програми и активности кои се подетално претставени во Глава 5.

Една од главните точки на **Националниот развоен план 2007-2009** е дека: „со стратешка ориентација за потпирање врз извозот, како главен двигател на одржливиот економски раст, подобрувањето на меѓународната конкурентност на земјата добива клучно значење. Искуствата покажуваат дека недоволната надворешна конкурентност на македонските стоки и услуги во голем обем се предизвикани од неповолната

⁴ Стратегијата за партнерство на Светска банка со Република Македонија за периодот 2007-2010, објавена во Извештај бр.38840-МК, од 2 март 2007 г.

структура на извозот, која води кон отсуство на соодветен одговор од страна на набавката. Како последица на тоа, потребата за зајакнување на конкурентноста на македонската економија повторно го насочи вниманието кон тоа дека среднорочната агенда на политички мерки треба да се фокусира на зајакнување и интензивирање на структурните реформи, (меѓу кои и реформи на пазарот на трудот, реформи на правосудството, подобрување на институционалниот капацитет, т.е. подобрување на управувањето и ефикасноста на јавниот сектор, како и понатамошен развој на финансискиот сектор). Овие реформи треба да водат кон подобрување на бизнис климата и да резултираат во привлекување странски директни инвестиции”.

Зголемувањето на меѓународната конкурентност на земјата (што е неопходен предуслов за одржлив развој и повисока стапка на вработеност) е еден од главните стратешки цели во наредниот период. Ваквата стратешка определба останува и во новиот **Национален развоен план 2009-2013**, каде зголемувањето на конкурентноста е еден од основните предуслови за опстанок и развој. Врз овие основи се креираат нови политики за зголемување на конкурентноста, базирани на најнови технолошки достигнувања, современа комуникациска и информатичка технологија, висококвалификувана работна сила и зголемување на продуктивноста како основна детерминанта на економскиот развој и животниот стандард.

2.3. Бенчмаркинг на индикаторите за конкурентност

Целта на овој дел е индикаторите на Република Македонија поврзани со конкурентноста да ги стави во меѓународна ЕУ27 перспектива. За бенчмаркинг анализата се користени достапните меѓународни индикатори сврзани со конкурентноста, кои се комбинирани на начин да дадат сеопфатна слика за конкурентноста на Република Македонија во однос на ЕУ 27.

Со здобивање на статус земја-кандидат, од посебна важност е споредување на Република Македонија со Европската унија а, исто така, неопходна е и споредба со земјите во Југоисточна

Европа (Албанија, Босна и Херцеговина, Молдавија, Црна Гора, Србија) од аспект на конкурентноста.

При анализата се земени предвид следниве индикатори за конкурентност:

- 1) Прво, анализирани се два индикатори за нивото на развој/конкурентност на Република Македонија: (1) БДП по глава во СКМ (стандард на куповна моќ), како најопшт показател за нивото на развој на земјата, и (2) Глобалниот индекс на конкурентност на СЕФ (Светски економски форум);
- 2) Второ, направен е обид да се подготви сеопфатна листа на индикатори кои го покажуваат постојното ниво на развојот/конкурентноста на Република Македонија. Следниве показатели се земени предвид:

а) Индекси и подиндекси на глобална конкурентност по СЕФ, подиндекс за зголемувачите на ефикасноста и подиндекс на иновација и софистицираност. Овие индикатори објаснуваат каде се рангира конкурентноста на Република Македонија во однос на индивидуалните групи на детерминанти на конкурентноста;

б) Индекс на лисабонскиот преглед на СЕФ (WEF,s Lisbon review index), кој објаснува каде е рангирана Македонија во однос на главните компоненти на Лисабонската стратегија;

в) Индикатори за истражување и развој, индикатори за иновација и технологија, кои објаснуваат каде е рангирана Република Македонија во однос на вложувањата за истражување и развој, поврзани со иновации и некои други технологии;

г) Извештајот за водење бизнис на Светска банка (World Bank Doing Business Report), кој објаснува каде е рангирана Република Македонија во однос на главните елементи на деловната околина;

д) Индикатори за глобално управување на Светска банка (World Bank Worldwide Governance Indicators), кои објаснуваат каде е рангирана Македонија во однос на разните индикатори за управување.

Споредувањето на горенаведени индикатори за конкурентност на Република Македонија со индикаторите за конкурентност на ЕУ27 и ЈИЕ може да помогне во објаснување кои се слабите и јаките точки на Република Македонија, односно каде е Република Македонија споредена со ЕУ27 и ЈИЕ6, каде земјата значително повеќе или помалку заостанува, што на крајот може да служи како показател за креирање на политиките.

Во 2007 година Република Македонија беше на ниво на 29,9% од ЕУ27 БДП по глава на жител во СКМ. Овој показател на конкурентноста е многу понизок од вкупното релативно ниво на конкурентност на Република Македонија, измерен со СЕФ Глобалниот индекс на конкурентност (ГИК). Според рангирањата на СЕФ ГИК 2008-2009, конкурентноста на Македонија е на 82,1% од просекот на ЕУ27. Споредено со ЕУ27, Република Македонија е најдобра во „основните барања“ (84,6%), помалку успешна во поглед на „зголемувачите на ефикасност“ (76,2%) и „факторите на иновација и софистицираност“ (73,1%).

Притоа, колку се оди повисоко, од индикатори за основните барања кон индикатори за пософистицирани фактори на конкурентност, земјата заостанува сè повеќе зад ЕУ27. Заостанувањето е најизразено во поглед на инфраструктурата (61,3%), големината на пазарот (61,7%), технолошката подготвеност (63,0%), иновациите (72,8%), бизнис софистицираност (73,0%), институции (75,5%) и високо образование и обука (76,6%). Освен големината на пазарот, каде не може многу да се влијае, сите други области бараат многу инвестирање, развој на човечки ресурси и добро дефинирани и имплементирани политики.

Табела 2: Селектирани индикатори за конкурентноста на Македонија, споредени со просекот на ЕУ27

	Резултатот на Македонија; тековна година	Индекс: тековна/ претходна година	ЕУ27=100
БДП по глава во СКМ			
БДП по глава во СКМ 2007, САД	8829	111.4	29.9
А. СЕФ-Индекс на глобална конкурентност (ИГК)-2008-2009	Резултатот на Македонија; тековна година	Индекс: тековна/ претходна година	ЕУ27=100
ИГК-вкупно	3,9	105,4	82,1
Основни барања	4,4	104,8	84,6
Прв столб: институции	3,6	109,1	75,5
Втор столб: инфраструктура	2,9	100,0	61,3
Трет столб: макроекономска стабилност	5,5	110,0	104,9
Четврт столб: здравство и основно образование	5,7	100,0	93,8
Зголемувачи на ефикасноста	3,6	105,9	76,2
Петти столб: високо образование и обука	3,8	100,0	76,6
Шести столб: ефикасност на пазарот на стоки	3,9	102,6	81,4
Седми столб: ефикасност на пазарот на труд	3,9	100,0	87,0
Осми столб: ефикасност на финансискиот пазар	4	100,0	80,4
Деветти столб: технолошка опременост	3	107,1	63,0
Десетти столб: големина на пазарот	2,7	108,0	61,7
Фактори на иновација и префинетост	3,2	103,2	73,1
Единаесетти столб: деловна префинетост	3,5	106,1	73,0
Дванаесетти столб: иновации	2,9	100,0	72,8
Б. СЕФ-Индекс на лисабонскиот преглед-2008	Резултат на Македонија	Индекс: тековна/ претходна година	ЕУ27=100
Финален	3,53	н.а.	74,6
Подиндекс на информатичко општество	3,17	н.а.	70,0
Подиндекс на иновации, истражување и развој	2,78	н.а.	66,5
Подиндекс на либерализација	3,91	н.а.	79,8
Подиндекс на мрежни индустрии	3,82	н.а.	71,8
Подиндекс на финансиски услуги	4,05	н.а.	74,9

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Подиндекс на деловно опкружување	4,42	н.а.	93,8
Подиндекс на социјално вклучување	3,29	н.а.	70,6
Подиндекс на одржлив развој	2,84	н.а.	69,1
В. Индикатори поврзани со истражување и развој, иновации и технологија-2006	Резултат на Македонија	Индекс: тековна/ претходна година	ЕУ27=100
Бруто трошоци за истражување и развој (ГЕРД, %БДП)	0,20	83,3	10,9
Трошоци за истражување и развој во бизнис компании (БЕРД, %БДП)	0,03	100,0	2,6
Дипломирани по наука и технологија (% 20-29 годишно население)	4,3	107,5	33,1
Вкупни ИКТ (ИТ+Телеком) трошоци (% БДП)	1,8	н.а.	31,0
Извоз на висока технологија (како дел од вкупниот извоз)	0,78	98,7	4,7
Г. Рангирањето за водење бизнис на Светска банка-2009	Рангирањето на Македонија	Индекс: тековна/ претходна година	Македонија = 100 (ЕУ25/Македонија); %
Рангирање за услови за водење бизнис	71	89,9	52,8
Започнување бизнис	12	52,2	461,0
Работење со дозволи за градба	152	100,7	40,6
Вработување работници	125	96,2	81,9
Регистрирање сопственост	88	93,6	73,6
Добивање кредит	43	84,3	96,7
Заштита на инвеститори	88	104,8	73,6
Плаќање даноци	27	84,4	268,1
Прекугранично тргување	64	84,2	60,2
Спроведување договори	70	86,4	59,4
Затворање бизнис	129	99,2	30,2
Д. Индикатори на Светска банка за светско управување-2007	Резултат на Македонија	Индекс: тековна/ претходна година	ЕУ27=100
Изразување мислење и одговорност	+0.16	100,4	72,6
Политичка стабилност	-0.41	113,6	63,4
Ефективност на Владата	-0.29	94,0	60,4
Регулаторен квалитет	+0.08	105,3	68,5
Владеење на правото	-0.47	101,5	56,4
Контрола на корупција	-0.28	102,8	61,4

Извори и белешки:

A/ СЕФ-Глобален индекс на конкурентност (ГИК)

- извор: Светски економски форум (СЕФ): Извештај за глобална конкурентност, годишни изданија;

- резултатите се движат од 1=најнизок, до 7=највисок можен резултат. Колку е повисок резултатот толку е подобро;

- за споредба со ЕУ27, пресметан е просечниот резултат за ЕУ27 земјите.

Б/СЕФ-Индекс на лисабонскиот преглед

- извор: Светски економски форум (СЕФ): Лисабонски преглед: годишни изданија;

- резултатите се на скала од 1 до 7, со тоа што поголемите вредности покажуваат посилна изведба.

В/И & Р, индикатори поврзани со иновативност и технологија;

- извор: (1) Еуростат за ЕУ27, (2) македонски статистички податоци за Република Македонија.

Г/Рангирање на Светска Банка за водење бизнис; <http://www.doingbusiness.org>

- колку пониска позиција толку подобро;

- за споредба со ЕУ25, пресметана е просечната позиција за ЕУ25. Кипар и Малта не се вклучени.

Д/Индикатори за глобално управување на Светска Банка

- извор: Светска банка, Индикатори за глобално управување; <http://infro.worldbank.org/governance/wgi>;

- резултатите се на скала од -2.5 (најлоши) и +2.5 (најдобри);

- за споредба со ЕУ27, пресметан е просечниот резултат за ЕУ27;

- индексите (ЕУ27=100 индекс и 2007/2006 индекс) се пресметани од повторно пресметаните резултати; 2,5 се додава на секој резултат пред да се пресмета индексот.

Рангот на Република Македонија во ГИК 2008-2009 е зголемен за 5,4% во споредба со претходната година. Највисоко зголемување е постигнато во некои од „софистицираните фактори“, како што е технолошката подготвеност (зголемување од 7,1%) и деловната софистицираност (зголемување од 6,1%). Рангирањето на големината на пазарот, исто така, е повисоко за 8,0%, што се должи на зголемениот БДП. Глобалниот индекс на конкурентноста (ГИК) 2008-2009 на Македонија е 2,1% повисок од просекот на земјите од ЈИЕ, 6,5% во делот на основни барања и 4,4% во иновации и фактор на софистицираност.

Индексот на лисабонскиот преглед покажува одредено поголемо заостанување зад просекот на ЕУ27 (74,6%) отколку Глобалниот индекс на конкурентноста на СЕФ. Ова е очекувано, бидејќи Лисабонската агенда не вклучува „основни барања“, каде Република Македонија е рангирана доста добро, туку само „софистицирани“ прашања. Индексот на лисабонскиот преглед потврдува некои од посочените

проблеми од страна на СЕФ ГИК за македонската конкурентност поврзани со иновации и И & Р (66,5% од просекот на ЕУ27), мрежни индустрии (71,8%) и финансиски услуги (74,9%) и посочува на некои нови, како информатичко општество (79,0%), социјално вклучување (70,6%) и одржлив развој (69,1%). Република Македонија има прилично добар резултат што се однесува до деловното опкружување (93,8%). Споредено со ЈИЕ6, Република Македонија е нешто подобра од просекот во повеќе области.

Како една од слабите точки на македонската конкурентност наведени од СЕФ се ниските вложувања во истражување, развој и иновации. Податоците потврдуваат дека овие се, дефинитивно, едни од главните слабости на македонската економија. Во поглед на бруто домашните вложувања во И&Р како дел од БДП во 2006, Македонија е само на ниво од 10,9% од просекот на ЕУ27, што е помалку и во однос на претходната година. Во поглед на вложувањата за И&Р, од страна на бизнис секторот, како дел од БДП тие се на уште пониско ниво, т.е. на 2,6% од просекот на ЕУ27. Поради тоа не изненадува фактот што извозот на висока технологија во вкупниот извоз на Република Македонија е само 4,7% од просекот на ЕУ27. Република Македонија е на некој начин подобра, но сè уште на ниско ниво во поглед на дипломираните по наука и технологија (33,1%) и вкупните трошоци за ИКТ како дел од БДП (31,0%).

Во поглед на деловната клима Република Македонија се рангира значително пониско од ЕУ25. Во согласност со рангирањето на Светската банка за олеснување на водењето бизнис 2009, меѓу 181 земји од светот Република Македонија е рангирана на 71 место, додека просечната позиција на ЕУ25 земјите (Кипар и Малта не се вклучени) е 38. Поради тоа, позицијата на ЕУ25 е само 52,8% од позицијата на Република Македонија. Споредено со ЕУ25, Република Македонија е во полоша позиција во поглед на склучување бизниси (30,2%), работење со дозволи за градба (40,6%), спроведување договори (59,4%), прекугранично тргување (60,2%) заштита на инвеститори (73,6%) и регистрирање сопственост (73,6%). Овие се областите во кои Република Македонија треба да

направи посебни напори за да ја подобри бизнис климата. Република Македонија е подобра од ЕУ25 во поглед на започнување бизнис (461,05) и плаќање даноци (268,1%). Во повеќето од областите македонската бизнис клима значително се подобри, во согласност со рангирањето на Светската банка за олеснување на водењето бизнис 2009, споредено со истиот извештај од 2008 (индексот за вкупното олеснување на водењето бизнис е 89,9%, а единствените две области без подобрување се заштита на инвеститори и работење со дозволи за градба). Според рангирањето на Светската банка за водење бизнис, Република Македонија е рангирана на 73-то место, а просекот на земјите од ЈИЕ е 93,8-мо место.

Управувањето на економијата и општеството стана значително важна детерминанта на севкупната конкурентност на земјата. Глобалните индикатори за управување на Светската банка го мерат квалитетот на шест аспекти на управување во повеќе од 200 земји. Податоците покажуваат дека управувањето е еден од недостатоците на Република Македонија. Република Македонија постигнува помеѓу 55% и 73% од Глобалните индикатори за управување на Светската банка од резултатите на ЕУ27. Република Македонија најмногу заостанува во владеењето на правото (56,4% од просечниот резултат на ЕУ27), проследено со ефикасноста на владата (60,4%), контрола на корупцијата (61,4%), политичка стабилност (63,4%), регулаторен квалитет (68,5%) и изразување мислење и одговорност (72,6%).

Сумирано, прегледот на најрелевантните расположиви меѓународни анализи за конкурентноста на земјата (презентирани во табела 2) препорачува дека Република Македонија покажува напредок во голем број аспекти поврзани со конкурентноста во изминативе неколку години. Во најголемиот број фактори и индикатори за конкурентност Република Македонија е подобро рангирана од просекот на ЈИЕ, но сè уште значително заостанува споредено со земјите од ЕУ 27. Сеопфатната споредба на Република Македонија со ЕУ земјите укажува дека главните заостанувања и слабости

на земјата, што се однесува на детерминантите за конкурентност, се следниве:

- Ниски трошоци за вложувања во истражување и развој, ниско ниво на иновативност и активности за И&Р, ниско ниво на технолошка подготвеност и извоз на висока технологија, ниско ниво на бизнис софистицираност;
- Недостаток од инфраструктура, мрежни индустрии, вклучувајќи ниско ниво на ИКТ и информатичко општество;
- Недостаток од високообразовани кадри и нивна обука во областа на природни науки/технологија, соодветни на потребата на индустријата;
- Недоволна флексибилност на банкарскиот сектор и небанкарските институции, ниско ниво на финансиски услуги;
- Проблеми од аспект на водењето бизнис, посебно поврзани со склучување бизнис, работење со дозволи за градба, реализација на договори, прекугранично тргување, заштита на инвеститори и регистрирање на сопственост;
- Недоволно социјално вклучување кое бара поголема работна сила, подобрување на квалификациите и модернизација на социјалната заштита;
- Проблеми со одржлив развој.

2.4 СВОТ анализа на македонската индустрија

СВОТ анализата се базира на постојните стратешки документи и студии за конкурентност, јавно-приватниот дијалог во рамки на меѓуминистерската работна група, статистичките податоци и резултатите од истражувањето добиени од спроведената анкета.

Во процесот на развивање на индустриската политика, во септември и октомври 2008 година беше спроведена сеопфатна анкета со прашалник на македонските компании. Анкетата таргетираше 412 директори на македонски фирми.

Примерокот вклучува стратум на големи и мали фирми и стратум на домашни и странски компании. Стапката на одговорени прашалници изнесува 24,8%.

Анкетата ги покриваше следниве теми: (1) И & Р, иновации и технологија, (2) конкурентност и стратегија на компаниите, (3) развој на претприемништво, (4) бизнис врски, (5) вработување и човечки ресурси, (6) глобализација и проширување на ЕУ, (7) СВОТ анализа (предности, недостатоци, можности и закани) на македонската индустрија, и (8) стратешки и политички прашања релевантни за македонската конкурентност.

Со СВОТ анализата се обезбеди проценка на конкурентноста на македонската индустрија:

- Македонската индустрија работи во бизнис средина која е релативно отворена за меѓународна конкуренција и станува сè постабилна во последниве години од аспект на растот на БОП, инфлација и вработување. Значителни подобрувања се направени во поглед на подобрување на деловната клима, времето потребно да се започне бизнис, должината и ефектите од оданочувањето, флексибилноста на одредување на плата. Јавните расходи за образование се стабилни и обезбедуваат релативно поволна квалификувана структура на население и голем дел од младите луѓе вклучени во образованието;
- Македонската индустрија ја гради својата конкурентност на релативно евтина и обучена работна сила, флексибилен процес на производство кој овозможува серии направени по нарачка и помали серии, како и добри услови за испорака. Процесите на производство се подобрени врз основа на умерено воведување нови технологии и опрема. Компјутеризацијата на индустријата се подобрува, сè повеќе компании ги усвојуваат ИСО и другите стандарди за квалитет. Производите и услугите понудени од македонските компании, генерално, обезбедуваат добар квалитет за

понудената цена. Некои компании, главно во производството на храна и пијалаци, развиле меѓународно признат бренд. ИКТ секторот, исто така, го наоѓа своето место на сегментираните (нишни) пазари;

- На домашниот пазар македонските компании, генерално, се соочуваат со нелојална конкуренција од субјектите кои работат „полулегално“, што не обезбедува еднакви услови за сите учесници на пазарот. Големите индустрии се зависни од увозот на сировини и репроматеријали, материјали од географско далечни снабдувачи и променливи цени. Македонските компании покажуваат релативно мала способност за преговарање со снабдувачите. Процесот на кластеринг, заради создавање економија на обем, сè уште треба да се развива;
- Големите извозници се оперативни на пазарите за основни метали, текстил, храна и пијалаци каде, генерално, цената е примарен двигател на конкурентноста. Движењето нагоре по синџирот на додадена вредност бара диференцирање на производите и услугите кое се прави врз основа на иновации, способности за истражување и развој, кои се значително неразвиени во македонската индустрија. Трошоците на компаниите за истражување и развој се намалени во последниве години. Финансиската стабилност на индустријата и способноста за инвестирање е релативно мала;
- Финансискиот сектор не овозможува конкурентен пристап до кредити потребни за да се финансира развојот на бизнис секторот. Финансиските институции работат со основните финансиски инструменти, не обезбедувајќи извор или ризичен капитал за финансирање на иновативни, високоризични бизнис можности. Странските директни инвестиции, како друг извор на капитал, бавно влегуваат во земјата;

- Значителни конкурентни слабости на македонската индустрија остануваат во областа на одговорноста на професионалниот менаџмент, достапноста на најнови технологии и апсорбирање на технологија на ниво на фирма, развојот на кластери и софистицираност на производниот процес. Квалитетот на институциите за научно истражување за поддршка и развој на нови производи и услуги за индустријата е на ниско ниво;
- И покрај заканите на светската финансиска криза и високите притисоци од меѓународната конкуренција со одредена нестабилна домашна политичка и законска средина, Република Македонија може економски да се трансформира. За да се подобри меѓународната конкурентна позиција земјата ќе мора силно да ги поддржува клучните фактори на конкурентните предности. Подобрувањето на соработката помеѓу универзитетските/истражувачки институции и индустријата, со цел применети истражувања и развој на новите производи и услуги, претставува една од можностите македонските компании да се движат нагоре по синџирот на додадена вредност и да почнат да произведуваат производи и услуги за потребите на меѓународните сегментирани пазари;
- Воведувањето нова технологија во производниот процес, исто така, ќе ги зголеми можности за подобрување на конкурентноста. Република Македонија поседува уникатни природни и човечки ресурси, кои може да влијаат на високиот квалитет, еколошкото производство на вино, храна, енергија, автентични туристички искуства итн. Со ваквото глобално позиционирање за производство на производи со висок квалитет, еко-технологии, автентичен туризам и слично, може да се зголеми извозот на производи и услуги со високо додадена вредност, да се создадат нови работни места, нови иновативни МСП и кластери базирани на иновации.

Табела 3: Сумирана СВОТ проценка на конкурентноста на македонската индустрија

Предности	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> - Подобрена бизнис клима; - Стабилна јавна потрошувачка за образование, која обезбедува поволна квалификувана структура и вклучување на голем дел од младата популација во образованието; - Релативно евтина и обучена работна сила; - Флексибилност на производството, производство по нарачка и помали серии; - Производите и услугите генерално нудат добар квалитет за понудената цена; - Меѓународно признати брендови во индустријата за храна и пијалаци и динамичен, ИКТ ориентиран кон сегментирани пазари; - Отпочнато позиционирање на меѓународниот пазар во високо квалитетни пазарни сегменти (пазари за храна, вино итн.); - Добри услови за испорака заради добрата географска локација; - Постепено усвојување на ИСО, ХАСАП и други оперативни стандарди и стандарди за квалитет; - Подобрена компјутеризација на индустријата; - Поволна стапка на корпоративен данок; - Зголемување на странски директни инвестиции. 	<ul style="list-style-type: none"> - Големите извозници работат во традиционални индустрии (основни метали, текстил, храна) со цената како примарен двигател на конкурентноста; - Зависност од увоз на сировини и репроматеријали, материјали од географско далечни снабдувачи и променливи цени; - Мала моќ за преговарање со снабдувачите; - Недоволна развиеност на кластерингот/мрежно поврзување; - Нелојална конкуренција од субјекти кои работат во сивата економија, со што не е обезбеден еднаков терен за сите учесници на пазарот; - Недоволно ефикасна јавна администрација и инспекции; - Скап и тежок пристап до финанси, со достапност само до основните финансиски инструменти. Други извори и ризичен капитал не се достапни за финансирање на иновативни МСП; - Ниска стапка на формирање нови компании, ниско ниво на иновативни МСП; - Недоволно развиени менаџмент и маркетинг вештини; - Ограничена и скапа достапност на индустриски локации за овозможување понатамошен развој на бизниси; - Технолошка застареност, мала апсорпција на технологија на ниво на фирма; - Високо образование кое не е соодветно на потребите на бизнисот; - Неадекватна средина за истражување и развој и иновативни активности, мала достапност на специјализирани капацитети за истражување; - Намалени приватни и јавни инвестиции во И&Р; - Нееднаков третман на домашните и странските инвеститори; - Проблеми од аспекти на водењето бизнис, посебно во врска со склучување бизнис, реализација на договори, стечај итн.; - Мала свест за прашањата за одржлив развој.

Можности	Закани
<ul style="list-style-type: none"> - Зголемен ангажман на Владата за поддршка на индустријата во нејзината долгорочна ориентација кон производи и услуги со додадена вредност; - Развој на технологија, нови странски и домашни инвестиции; - Развој на стратешки односи со одржливи партнери на меѓународно ниво; - Меѓународна размена на знаење; - Зголемени приватни и јавни инвестиции во образованието, И&Р и стимулирање ефективни интеракции помеѓу универзитетските/истражувачките институции и бизниси; - Формирање мрежи и кластери и примена на иновации; - Зголемена јавна свест за релевантноста на знаењето, иновацијата и соработката за економски развој на земјата; - Успешно меѓународно позиционирање на пазарот со високо квалитетни услуги (ИКТ, туризам итн.) еко-технологии и производи (вино, храна, обновливи енергии итн.); - Развој на финансиски пазар кој овозможува инвестирање во нови индустрии со повисока додадена вредност; - Успешна мобилизација на ЕУ развојните инструменти (ЦИП, ИПА итн.) во функција на развојот на индустријата; - Зголемување на ефективните јавни-приватни партнерства. 	<ul style="list-style-type: none"> - Глобалната економска криза; - Високи притисоци од меѓународна конкуренција со ниски цени и со тоа губење на бизнисот за македонската индустрија; - Неадекватен и неефикасен владин одговор на долгорочното зголемување на конкурентноста на индустријата; - Непостојани, главно краткотрајни ориентирани интервенции од Владата да ги спаси индивидуалните компании со проблеми; - Нестабилна домашна политичка и законска средина; - Доцнење во процесот за пристапување кон ЕУ; - Недостиг од капитал потребен за развој на индустријата, како од домашни така и од странски инвеститори; - Неадекватна технолошка модернизација и развој на човечки ресурси на индустријата; - Постојано зголемување на јавните и приватни инвестиции во И&Р и иновации; - Систем на високо образование кој не одговара на потребите на бизнисот; - Одлив (brain drain) на најдобро квалификуваната работна сила поради нестимулирање на работната средина.

3. ПРИСТАП ЗА РАЗВОЈ НА ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА

3.1. Концепт

Проактивната индустриска политика претставува збир владини мерки за поттикнување и поддршка, создавање и развивање конкурентна домашна индустрија подготвена за настап на глобалниот пазар, базирана на знаење, иновации и соработка меѓу актерите на индустрискиот развој.

Обновената индустриска политика во ЕУ, базирана врз препораките на Лисабонската стратегија, ги промовира истражувањата, креирањето знаење и имплементација на технологии. Таа е хоризонтална по природа и упатува на соработка со другите политики за забрзување на пристапот кон пазарот, со охрабрување за создавање нови фирми и конкуренција, градејќи ја конкурентноста врз основа на иновативност. Владата има функција на катализатор и промотор на развојот, а не презема активности за директна интервенција во индустријата – индивидуални сектори.

Земјите со најдобра практика за развивање и имплементација на индустриска политика покажуваат дека проактивната индустриска политика може значително да го забрза економскиот развој и конкурентноста на индустријата и да го зголеми порастот на БДП по глава на жител (за три пати во последните 15 години - Ирска, Финска, Словенија). Примерите, исто така, покажуваат дека успешниот индустриски развој се реализира во соработка и координација помеѓу релевантните политики, како и помеѓу приватниот и јавниот сектор.

Владата на Република Македонија е успешна во дизајнирање и имплементирање на системски реформи кои веќе покажуваат добри резултати - особено во поглед на подобрување на бизнис климата, со цел формирање нови и развој на постојните бизниси и зголемување на интересот на странските директни инвеститори да инвестираат во Македонија.

Поволната деловна клима, како и атрактивните даночни можности и другите релативно ниски трошоци се, секако,

битни компаративни предности на Република Македонија од трошковен, односно ценовен аспект. Меѓутоа, идниот економски развој на Република Македонија треба да биде базиран на креирање знаење за градење ендогени карактеристични конкурентни можности на индустријата. Ова е долгорочно решение за конкурентно подобрување и несомнено ќе обезбеди создавање производи и услуги со повисока додадена вредност и привлекување СДИ.

Индустриската политика на Република Македонија е проактивна политика, развојно ориентирана, хоризонтална според нејзината природа и не се фокусира на поддржување селектирани индустрии, не е самостојна и поради тоа бара интегрирање на сите релевантни политики за зголемување на конкурентноста на индустријата. Преку мерките и инструментите се обезбедува поттик за македонските компании за развивање и зголемување на нивните конкурентски можности, што ќе води кон преориентирање за создавање производи и услуги со повисока додадена вредност кои ќе овозможат одржливо долгорочно работење на меѓународните пазари. Индустриската политика ќе биде успешна само преку взаемна соработка и координација со другите политики и мерки за зголемување на конкурентноста и посебно со спроведувањето на владеењето на правото и создавање услови за еднаков третман за сите учесници на пазарот.

Индустриската политика е применлива на национално и регионално ниво. Таа го поттикнува развојот на проактивни, иновативни региони кои економски се специјализираат во согласност со нивните автентични конкурентни предности. Мерките на индустриската политика го поддржуваат регионалниот развој на учесниците и нивните активности за дефинирање и имплементирање на единствени и успешни регионални развојни стратегии.

3.2. Меѓуминистерска работна група и јавно-приватен дијалог

Основната претпоставка е дека индустриската политика не е самостојна и поради тоа бара интеграција и координација на сите релевантни политики кои се во врска со зголемување на конкурентноста на индустријата. Ова е клучната причина за формирање меѓуминистерска работна група во процесот на развивање индустриската политика, која водеше динамичен дијалог и изгради консензус за клучните одлуки за концептуализација на индустриската политика. Во развивање на политиката беа вклучени следниве области: регионален развој, развој на МСП и претприемништво, развој на иновации и технологија, поттикнување инвестиции, развој на човечки ресурси, финансии, животна средина, трговија, државна помош, искуствата на ЕУ земјите во креирање и имплементирање индустриска политика и други.

Меѓуминистерската работна група одржа бројни работилници и настани за подигање на свеста, обуки и други активности за градење на капацитетот, опфаќајќи теми релевантни за индустриската политика како: иновации, кластеринг, одржлив развој, финансирање на мали и средни претпријатија итн. Во процесот на развивање на индустриската политика активно беа вклучени повеќе од 150 претставници на јавната администрација, индустријата, финансиските институции, институции за истражување и развој, асоцијации за поддршка на бизнисот, средни училишта и високото образование.

Политиката се развиваше врз основа на јавно-приватен дијалог. Во процесот на идентификување на предизвиците, развојот на визијата и стратешките цели заедно со меѓуминистерската работна група активно учествуваа голем број бизнис асоцијации (комори, кластерски организации) и лидери во бизнисот и истражувањето. Овој партиципирачки пристап во развивање на индустриската политика е добра основа за имплементација и понатамошно обновување на индустриската политика.

3.3. Стратешки прашања

Зголемената конкуренција и глобализација влијае на позицијата на македонската индустрија.

Затоа, проактивната индустриска политика е ориентирана кон иднината и се фокусира на развојот на автентични можности на македонската индустрија за да може подобро да одговори на зголемениот притисок на глобализацијата.

Индустриската политика е развивана следејќи ги препораките на Лисабонската стратегија кои даваат насоки за политиката на Европската унија во справувањето со конкурентниот притисок.

Меѓуминистерската работна група отвори неколку стратешки прашања за идниот развој и конкурентност на индустријата како, на пример:

- Како може Република Македонија да ја ориентира својата индустрија кон производи и услуги со повисока додадена вредност за потребите и барањата на меѓународните сегментирани пазари?
- Кои се клучните можности и знаење на македонската индустрија кои можат да привлечат и задржат меѓународни инвеститори во И&Р и нова технологија и да спречат одлевање на квалификуваните луѓе? Како да се зголеми капацитетот на домашните фирми за апсорпција на знаење и искуство кое се пренесува од СДИ?
- Како може Република Македонија да ги искористи глобалните трендови движејќи се кон одржливиот развој?
- Како да се обезбеди ризичен капитал за да се стимулираат малите и средни претпријатија да иновираат и воведуваат нови производи и услуги на пазарот?
- Како може македонските компании да обезбедат доверба кај меѓународните партнери дека активностите ќе ги водат професионално и дека тие можат соодветно да управуваат со договорите?

- Како може да се поттикнуваат кооперативни пристапи, како што се кластерите, базирани на иновации и деловни контакти, бидејќи новата перспектива на индустрискиот развој се состои во ефективна соработка помеѓу индустријата и научно-образовните институции?

4. ВИЗИЈА НА МАКЕДОНСКАТА ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА

Развојот на индустриската политика ја признава потребата за заедничка визија меѓу македонскиот бизнис, науката и политичкото лидерство.

Во овој контекст, меѓуминистерската работна група, претставници на приватниот сектор и универзитетот формулираа заедничка визија за индустриски развој.

ВИЗИЈА ЗА ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА 2009-2020

Проактивната индустриска политика ќе ја поттикне ориентацијата на македонската индустрија кон создавање производи и услуги со повисока додадена вредност базирани на знаење, иновации и соработка.

Иднината на македонската индустрија е во развојот на способностите за применети истражувања и производство на одржливи, органски и специјализирани високотехнолошки производи и услуги кои ги задоволуваат потребите на меѓународните сегментирани (нишни) пазари.

До 2020 Македонија ќе развие динамичен микс на одржливи и автентични индустрии како: органско вино и храна, еко-челик, ИКТ, специјализирани електронски делови, производство на обновлива енергија, креативни индустрии, медицинска опрема и услуги, автентичен туризам и други индустрии.

Проактивната индустриска политика како сет на владини мерки ќе ја поддржи македонската индустрија со развивање како на традиционалните така и на новите високотехнолошки одржливи индустрии – базирани на најновите меѓународни знаења и достигнувања.

Македонската индустриска политика ќе се стреми да поттикне нови применети методи за истражување и иновации во образованието и индустријата. Бизнисот и истражувањето ќе

бидат поттикнати за интеракција и соработка (кластеринг). Знаењето за развој ќе биде можно поради зголемувањето на јавните и приватните инвестиции во истражување и развој и ангажирање на талентирани луѓе.

Новиот македонски индустриски потенцијал ќе биде овозможен со способноста на клучните учесници во развојот (политички, бизнис и истражувачки/академски лидери) да постигнат консензус и да се одлучат за меѓународно ориентирана индустрија со повисока додадена вредност, базирана на динамичен спој од одржливи и автентични индустрии, произведување „чисти технологии“ и индустрии за иновативни услуги кои создаваат работни места и го подигнуваат животниот стандард.

5. ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ НА ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА

Анализата на досегашната состојба на постојните програми и активности за зголемување на конкурентноста покажува дека во 2008 година Владата реализираше голем број индивидуални мерки за поддршка на конкурентноста на индустријата. Програмите кои се имплементирани од неколку министерства и агенции покажуваат одредени можности за подобра координација, потреба за интеграција и фокус. Во 2009 година Владата на Република Македонија, исто така, продолжи со реализација на стратешката определба за зголемување на конкурентноста преку соодветни програми и активности.

Табела 4: Програми и активности на Владата на Република Македонија за зголемување на конкурентноста во 2008 и 2009 година

Министерство (Агенција)/Програма	Инструменти	Буџет за 2008 (денари)	Буџет за 2009 (денари)
Министерство за економија: Програма за развој на претприемништво, конкурентност и иновативност на мали и средни претпријатија 2007-2010	Институционална архитектура: - Владини институции: 4 - Структура за поддршка на бизнис: 10 Бизнис средина - Пристап до финансии: 11 мерки, т.е. капитални фондови, ризичен капитал, бизнис ангели итн. - Зголемување на иновативноста и конкурентноста: 19 мерки, т.е. стандарди, кластери, е-подготвеност, подигање на свеста за ИКТ, инвестирање и промоција на И&Р, технолошко индустриски развојни зони, научно и индустриско поврзување, развој на човечки ресурси, меѓународна соработка, технолошка дифузија, ваучери, доживотно учење итн.	29.000.000	30.000.000

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

<p>Министерство за економија: Програма за подобрување на конкурентноста на македонските производи и услуги на странските пазари</p>	<p><u>Субвенции за индивидуални компании:</u> Стандарди за квалитет, Македонија на интернет, ИТ образование, дизајнирање на производи <u>Промотивни услуги:</u> Бизнис форуми/тркалезни маси, меѓународни саеми, национални брендови, промоција на земјоделски производи, ЕКСПО Шангај, промотивни материјали, кластери</p>	<p>35.000.000</p>	<p>16.500.000</p>
<p>Министерство за економија: Програма за развој на туризмот</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Формирање национална туристичка организација - Подготовка на промотивни материјали - Презентација на меѓународни саеми и берзи и промоција во странство - Соработка со странски туроператори - Активности за подигање на свеста - Развој на специфични туристички дестинации и алтернативен туризам - Субвенции за бизнис форуми - Обука на кадри во туризмот 	<p>47.880.000</p>	<p>37.995.000</p>
<p>Министерство за образование и наука: Програма за технолошки развој и Програма за техничка култура</p>	<p>Конкурс за кофинансирање на развојно истражувачки проекти и програми/проекти на носители на јавни овластувања во техничката култура</p>	<p>31.000.000</p>	<p>27.000.000</p>
<p>Агенција за странски инвестиции</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Поттикнување и промоција на инвестиции - 25 промотори во странство 	<p>197.347.600</p>	<p>124.463.655</p>

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Агенција за вработување: Политика за вработување (одбрани поглавја/програми)	- Програма за самовработување - Преквалификација и подготовка за вработување: обука во компании, обука за почетници, пилот-проекти за дефицитни профили итн.	97.235.600 61.363.600	127.540.300 66.600.000
Министерство за економија	Програма за поддршка и развој на кластерското здружување во РМ	-	2.200.000
Министерство за економија	Програма за ревитализација на текстилната индустрија	-	2.800.000
Вкупно за конкурентност директно		798.826.800	735.098.955
% од Буџет		0,55	0,48
Министерство за земјоделство: Програма за финансиска поддршка во земјоделството	- Финансиска поддршка за спроведување на стандарди за квалитет и безбедност на храна - Финансиска поддршка за органско земјоделско производство	9.200.000 20.000.000	15.560.000 50.100.000
Министерство за локална самоуправа и Биро за регионален развој: Програма за рамномерен и одржлив регионален развој Програма за атрактивни плански региони	- Финансирање проекти во плански региони - Финансирање проекти во подрачја со специфични развојни потреби - Активности преку Министерство за локална самоуправа и Бирото за регионален развој	202.000.000 166.395.000	166.500.000 150.000.000
ВКУПНО за конкурентност со органско п-во и регионален развој		1.196.421.800	1.117.258.955
% од Буџет		0,83	0,72

Извор: „Службен весник на РМ“, министерства и агенции.

Вкупно 0,55% од годишниот национален буџет за 2008 е инвестиран во зголемување на конкурентноста, од кој поголемиот дел во привлекување инвестиции и зголемување на вработувањето. Во 2009 овој процент е намален на 0,48%, наместо тој да се зголемува.

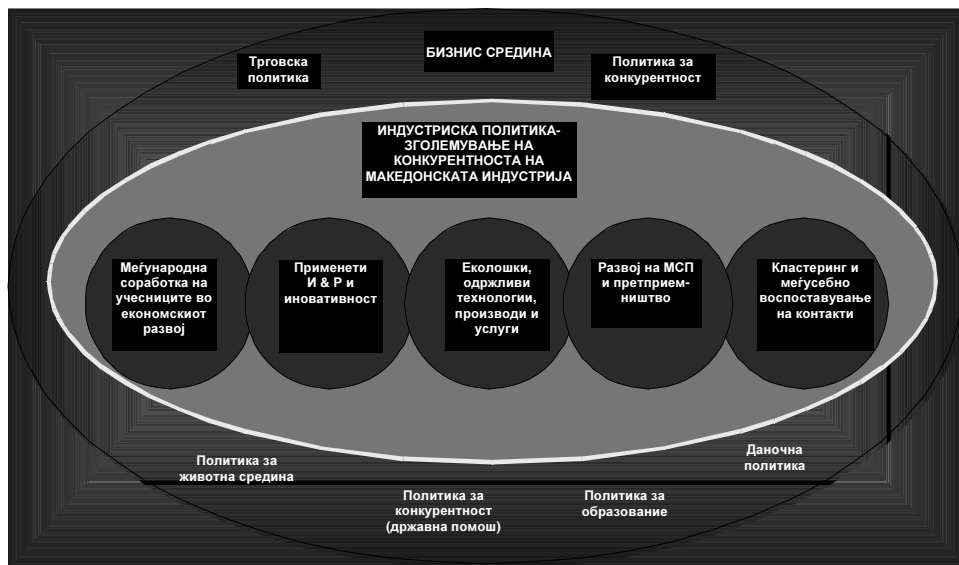
Визијата на индустриската политика се базира на поттикнување на македонската индустрија да создаде производи и услуги со повисока додадена вредност, базирани на знаење, иновации и соработка, конкурентни на домашниот и странскиот пазар. Оваа визија е во согласност со концептот на економски развој на Република Македонија кој е базиран на привлекување инвестиции. Главниот придонес на индустриската политика е преку мерките и инструментите да се обезбеди развој на конкурентни домашни претпријатија способни за поттикнување и привлекување на инвестиции.

Како одговор на клучните стратешки прашања за индустрискиот развој во рамки на јавно-приватниот дијалог за развивање на индустриската политика се идентификувани пет основни области на интервенција. Иако сите пет области на интервенција имаат еднакво значење за развојот на македонската индустрија, истите се презентирани според слабостите и потребата од интервенција.

Индустриската политика ќе интегрира напори за зголемување на конкурентноста во следниве пет области на интервенција: (1) меѓународна соработка на клучните учесници во економскиот развој и поттикнување СДИ (2) применливо истражување и развој и иновации, (3) еколошки технологии, производи и услуги за одржлив развој, (4) развој на МСП и претприемништво, (5) соработка во кластери, вмрежување.

Овие пет области ќе бидат ефектуирани хоризонтално, низ сите сектори и, во суштина, се насочени кон зголемување на постојната конкурентност на македонската индустрија.

Слика 1: Шема на областите на делување на индустриската политика

Петте стратешки цели (области на делување) за реализирање на визијата на македонската индустриска политика се:

1. Меѓународна соработка и поттикнување СДИ преку подобрување и поттикнување на меѓународната соработка на клучните учесници во економскиот развој, зајакнување на професионалната мрежа за соработка меѓу деловните партнери, размена на знаење и искуства, учење и развој на менаџмент, маркетинг и други деловни способности (имплементација на методи за зголемување на продуктивност и ефикасност), привлекување квалификувани кадри за создавање и промоција на иновативни бизниси и привлекување странски инвестиции. На овој начин Република Македонија ќе го зголеми капацитетот на домашните фирми за апсорпција на нови знаења и искуства.

2. Применети истражувања, развој и иновации со зголемени инвестиции во истражувањата и развојот од страна на јавниот и приватниот сектор, поттикнување и соработка помеѓу индустријата, научните, истражувачките и владините институции, развивање технолошка инфраструктура и технолошко-индустриски развојни зони, создавање нови производи и услуги, зголемување на примената на нови технологии, вработување на истражувачи со повисоко образование и заштита на правата на интелектуалната и индустриската сопственост.

3. Еколошки производи и услуги за одржлив развој со искористување на енергетските и еколошките поволности како предуслов за создавање одржливо производство на органски производи. Ваквиот пристап ќе доведе до реструктурирање на клучните индустрии (прехранбена, земјоделство, туризам и текстил) и зголемување на конкурентноста во однос на сегментираните пазари кои претставуваат голема можност за македонската индустрија. Мерките и активностите на индустриската политика треба да воспостават основа за глобално позиционирање на македонската индустрија во еко-технологиите, производите и услугите, преку: активности за јавната свест, „зелена јавна набавка“, обуки, заедничко истражување и развој на нови еколошки производи и услуги, одржлива инфраструктура на индустриски ресурси и поддршка за еко-сертификација, искористување на потенцијалите на обновливи извори на енергија.

4. Развој на МСП и претприемништво со зголемување на нето растот на новите претпријатија годишно и со промовирање на брзорастечки иновативни мали и средни претпријатија преку подобро финансирање. Ова може да се направи со создавање бизнис клима која го поттикнува претприемничкиот дух и ги промовира иновациите. Целиот процес ќе биде поттикнат со

воведување нови финансиски инструменти за мали и средни претпријатија.

5. Соработка во кластери и мрежи преку взаемна соработка во областа на: развојот, набавките, продажбата, проширување на знаењето и взаемни иновативни решенија, заеднички настап на пазарот, заедничка промоција, заеднички обуки за создавање поефикасна работна сила и друго. Овие квалитети на кластерингот Република Македонија сè уште треба да се развиваат со мерките на индустриската политика, преку: зголемување на свеста и обучување, анализи за поддршка на кластери/вмрежување и активности за развивање на стратегии за поттикнување на партнерствата во синџирите за снабдување и иницирање на вмрежување со институции за истражување и развој, технолошки центри и индустријата.

6. МЕРКИ И АКТИВНОСТИ НА ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА

Ова поглавје покрива мерки на индустриската политика во сите нејзини области на делување: меѓународна соработка на клучните учесници во економскиот развој и поттикнување СДИ, применети истражувања, развој и иновации, еколошки технологии, производи и услуги за одржлив развој, развој на МСП и претприемништво, соработка во кластери и мрежи.

6.1. Зголемување на меѓународната соработка и поттикнување странски директни инвестиции

6.1.1. Образложение

Македонската економија е една од најмалите во Европа. Интернационализацијата е неопходна потреба во функционирањето на македонската економија. Стратешка определба на Република Македонија е зголемување на конкурентноста на регионално и меѓународно ниво со производи и услуги со повисока додадена вредност, зголемена продуктивност, а не врз основа на ниски трошоци. Во рамките на „Програмата за подобрување на конкурентноста на македонските производи и услуги“ веќе се реализираат повеќе активности за поддршка на компании во воведување стандарди за квалитет, промоција на нивните производи и услуги, поддршка за индустриски дизајн и пријава на патенти, учество на меѓународни саеми и други промотивни настани низ светот.

Главниот фокус на оваа област на делување е да им се помогне на македонските компании во процесот на интернационализација преку обезбедување обуки и едукација на менаџерите за приоритетните области, подобрување на информираноста на фирмите и подобрување на финансиската поддршка во поттикнување на извозот. На овој начин ќе се придонесе кон создавање активни односи со меѓународни бизнис партнери. Големиот број емпириски

докази покажуваат дека индустријата која е способна да воспостави широки и различни меѓународни односи е поуспешна во поглед на раст и иновации, отколку индустријата која нема пристап до такви релации. За да се забрзаат овие способности ќе бидат поддржани македонските компании во обука и надградување на вештините на менаџментот и персоналот. Имплементацијата на овие мерки, во суштина, бара постојано надградување, учење, креирање нови знаење од аспект на менаџмент, маркетинг, иновации, организација и нивна примена.

Интернационализацијата на фирмите е процес на постојано учење, креирање ново знаење, негово искористување.

Меѓународно отворена, активна и индустрија ориентирана кон учење ќе резултира со привлекување СДИ и развој на капацитетите за апсорпција на новите знаења од СДИ. Емпириските студии покажуваат дека СДИ се многу значаен фактор за развој на економијата, кои придонесуваат за стекнување нови знаења и know-how од СДИ како долгорочен ефект врз конкурентноста на економијата. Промоцијата и привлекувањето СДИ се многу важни за понатамошниот развој на Република Македонија, поради низата позитивни ефекти кои ги носат за економијата од аспект на прилив на нова технологија, нови менаџерски искуства, иновации, нови вработувања, нови стандарди и spill over ефектот.

6.1.2. Проценка на актуелната состојба

Обемот на меѓународната трговска размена на Република Македонија во 2008 година е зголемен за 26,2% во споредба со обемот во 2007. Македонските водечки сектори во извозот се: производство на основни метали (феро-никел, железни и челични производи – рамновалани производи), производство на облека и производство на производи од храна и пијалаци. На меѓународните пазари на основни метали, храна и пијалаци цената е примарна во одредувањето на конкурентноста. Глобалната економска криза силно ги погоди металната индустрија, а се очекува да има негативно влијание и на другите.

Најважните трговски партнери во извозот на Република Македонија се ЕУ 27 (59,5% во 2008) и земјите од Западен Балкан (35,5% во 2008), а во областа на увозот најважни партнери се ЕУ 27 земјите (48,1%) и земјите во развој (30,8%). Од аспект на вкупната трговска размена по земји најважни трговски партнери на Република Македонија се Србија, Германија, Грција, Русија и Италија (49,8% од вкупната стокова размена).

Интернационализацијата на активностите на компаниите е клучен фактор за успех на секоја мала економија. Македонските компании се свесни за оваа состојба. Во анкетата спроведена во процесот на развивање на индустриската политика, највисок просечен резултат од анкетираниите македонски фирми (5,31 на скалата од 1 до 6) имаат мерките за зголемување на меѓународната соработка на клучните учесници во економскиот развој.

Главниот пазар на анкетираниите фирми е домашниот македонски пазар. Во просек, 55,2% од нивната продажба е ориентирана кон домашниот пазар, после што доаѓаат соседните земји со 22,2%, ЕУ земјите 17,3% и останатиот дел од светот 5,2%. Повеќето претпријатија во странска сопственост во просек го извезуваат поголемиот дел од нивните производи, т.е. 58,9%, додека истиот дел за домашните претпријатија е 42,2%. И за двете категории претпријатија соседните земји се поважен пазар отколку земјите од ЕУ. Во поглед на големината на компаниите, нивната ориентираност кон извоз, како што се очекува, се зголемува со големината, т.е. малите компании во просек извезуваат 26,8% од нивната продажба, средните 55,5% и големите компании 57,4%.

За понатамошно зголемување на извозот и севкупната интернационализација на македонската економија, која е неопходна потреба за развојот на земјата, Македонија треба да ги зајакне факторите за зголемување на ефикасноста и иновациите и факторите за софистицираност на конкурентноста.

6.1.3. Мерки

Меѓународната соработка и поттикнувањето и привлекување СДИ ќе придонесе за поуспешен развој на претпријатијата и нивно поголемо учество на меѓународниот пазар. Постојните мерки, имплементирани од страна на Агенцијата за странски инвестиции и Агенцијата за поддршка на претприемништвото преку Програмата за подобрување на конкурентноста на македонските производи и услуги и Програмата за поттикнување инвестиции, ќе бидат дополнети со следниве мерки:

1. Зајакнување на капацитетите на фирмите преку обуки за создавање конкурентни производи базирана на најдобрите меѓународни практики за методи за подобрување на менаџментот и зголемување на квалитетот на производот и продуктивноста. Македонските компании треба да ја зголемат нивната способност за менаџмент и системи. Ова ќе се оствари само ако индустриските лидери се свесни и мотивирани да ги придвижат нивните бизниси нагоре по синџирот на вредност и да воведат релевантни методи за подобрување на ефикасноста и продуктивноста, стандарди за квалитет, менаџмент на тим и проекти, техники за зголемување на иновации. Преку реализација на вакви обуки и воведување нови технологии и методи ќе се придонесе кон создавање конкурентни производи на домашниот и странскиот пазар.

2. Поддршка на фирмите во зголемување на извозот преку:

2.1. Зајакнување на професионалната мрежа на меѓународни бизнис партнери.

Македонската индустрија ќе биде поддржана во соработката и во зајакнувањето на професионалните контакти, идентификување стратешки бизнис партнери и создавање стратешки врски со клучните играчи во своите области, посебно во областите кои нудат можности на сегментирани пазари како, на пример, органска храна, производство на обновлива енергија итн. Голем број

бизнис работилници и настани за остварување контакти ќе бидат организирани за потребите на македонската индустрија и релевантните бизнис асоцијации (комори и слично) за потребите на македонската индустрија. Исто така, ќе бидат реализирани обуки за меѓународни промотори, како и за членовите на економската дипломатија во македонските амбасади и почесните Конзули на Република Македонија во странство, за методите како соодветно да ја помагаат индустријата и да го олеснуваат формирањето на такви професионални мрежи на бизнис партнери.

2.2. студии за стратешко позиционирање на македонската индустрија на клучните меѓународни пазари.

Меѓународното поврзување ќе се забрза со практични студии за стратешко позиционирање на клучните меѓународни пазари на македонските компании. Индустријата (организирана во разни бизнис асоцијации) ќе ги одбере нејзините стратешки пазари. Искуството покажува, дека фирмите ќе направат подобар избор на стратешките пазари отколку Владата. Владата ќе го кофинансира развојот на детални анализи и маркетинг стратегии за индустрии и кластери на селектирани клучни меѓународни пазари кои ќе бидат предложени од индустријата и кластерските лидери. Ваквите студии ќе ги поддржат бизнис лидерите во нивниот процес на одлучување за преземање наредни чекори за најдобро меѓународно позиционирање на нивните производи и услуги.

2.3. Меѓународна размена на знаење.

Меѓународната размена на знаење може да ѝ овозможи на македонската индустрија пристап до вредни информации и знаење. Стопанствениците ќе добијат можност да патуваат на актуелните места во светот за бизнис, да учат и добијат инспирација. Овие патувања треба да се комбинираат со предавања на водечките универзитети. Членовите на македонската дијаспора кои работат во успешни меѓународни компании, институции за

истражување и високо образование ќе бидат поканети да се вклучат во проекти за меѓународна размена на знаење и активности за зголемување на конкурентноста на македонската индустрија.

3. Подобрување на информираноста на фирмите за извоз преку изработка на веб портал

Информираноста и лесниот достап на информации за фирмите е од огромно значење во процесот на интернационализација. Веб порталот наменет за извозниците ќе понуди информации од аспект на можностите кои ги нудат меѓународните пазари, правилата на соработка, интегрирано претставување на програмите кои ги нуди Владата за поддршка на фирмите од аспект на обуки, семинари, учество на саеми, податоци за линкови за понатамошни информации од ЕУ и меѓународни институции, презентација на пазарните анализи по сектори и пазари итн.

4. Подобрување на можностите за финансирање на фирмите извозници преку МБРП

Зајакнување на улогата на МБРП во обезбедување разни форми на финансиска поддршка на извозните компании од Република Македонија.

5. Создавање на институционална поддршка и интегрирана програма за поддршка на интернационализација на фирмите

Во комплексниот процес на интернационализација неопходно е да постои институционална поддршка на компаниите каде на едно место ги добиваат сите релевантни информации и услуги, како и единствена програма за поддршка на процесот на интернационализација на фирмите. Оваа програма ќе обезбеди координација на институциите инволвирани во креирање политики и имплементација на програми за зголемување на конкурентноста на економијата и поддршка во процесот на интернационализација. Неопходно е да се согледа потребата од градење капацитет за извозна промоција (Агенција за извозна

промоција, како самостоен субјект или во рамки на веќе постојните агенции: Агенција за поддршка на претприемништвото или Агенција за странски инвестиции на РМ). На тој начин, креирањето на политиката за подобрување на конкурентноста и интернационализација ќе биде во надлежност на Министерството за економија, а извозната промоција ќе се пренесе на професионална Агенција.

Искуствата од повеќето земји укажуваат дека најфункционален модел за институционална поддршка на конкурентноста и интернационализацијата е преку единствена агенција. Во Македонија во моментот тоа е Агенцијата за поддршка на претприемништвото, која би требало да ги зголеми нејзините компетенции.

6. Понатамошно поттикнување и привлекување СДИ

Еден од идентификуваните драјвери за обезбедување зголемување на конкурентноста и побрза интернационализација, како основа за раст и економски развој, се СДИ. Најголем ефект во развојот ќе се обезбеди со координирана политика и механизам на консултации со институциите инволвирани во привлекувањето СДИ и политиките за зголемување на конкурентност на економијата. Ова ќе доведе до привлекување квалитетни СДИ кои ќе останат долго во Македонија, согледувајќи во неа рамноправен партнер за соработка и дијалог. СДИ ќе придонесат за прилив на нови технологии, иновации, вмрежување на Македонија во светската економија, прилив на нови знаења, квалификации и вештини, маркетинг стратегии, капитални инвестиции, нови вработувања, зголемен извоз итн.

6.1.4. Очекувани резултати

Имплементацијата на горенаведените мерки на индустриската политика подолгорочно ќе го поправи конкурентниот капацитет на македонските компании на меѓународните пазари. Мерките ќе создадат позитивни ефекти за целата македонска економија поради зголемувањето на извозот, намалување на дефицитот на билансот на тековната сметка, зголемени инвестиции.

Мерките кои таргетираат обука, надградба на вештините и вовед на нови системи и методи за менаџмент ќе придонесат за подобрување на домашните компании и на тој начин ја зголемуваат продуктивноста постепено приближувајќи се со просекот на ЕУ27.

6.2. Применливо истражување и развој и иновации

6.2.1. Образложение

Идната конкурентност на македонската индустрија зависи од применетите истражувања, развој и иновации како клучни двигатели за развојот на индустријата, што е во согласност со приоритетите на Лисабонската стратегија, каде е таргетирано зголемување на инвестициите во истражување и развој од 3% од ПДП.

Традиционалните дефиниции за иновации го ставаат фокусот на мерливи технички димензии и премалку на социјални, организациони и други димензии. Важно е да се прошири идејата за разбирањето на иновациите фокусирајќи се не само на нови производи и услуги туку на ниво на целиот креативен процес на истражување на нови идеи, развивајќи нови бизнис концепти. Овој концепт вклучува нови производи, услуги, технологии како и способности да се истражува и води бизнис на нови пазари, воведување нови методи на работа, подобро и поефикасно мрежно поврзување, преку синергии создадени во дијалог помеѓу јавниот и приватниот сектор итн.

Претпријатијата и вработените со нивното знаење се едни од главните извори на иновации. Со воведувањето на индустриска политика Владата ќе дејствува како катализатор на зголемени применети истражувања, развој и иновации со обезбедување на потребните предуслови и клима за развој и искористување на потенцијалите на компаниите.

Долгорочната конкурентност на индустријата зависи од нивото на соработка помеѓу индустријата со универзитетите и субјектите за вршење научно–истражувачка дејност со цел реализација на применето истражување и развој. Високото образование и субјектите за вршење научно–истражувачка дејност треба подобро да одговараат на развојните потреби на индустријата. Ако универзитетите не обезбедат знаење за индустријата и ако индустријата го занемари постојаниот развој, експанзијата и примената на знаење, тогаш се зголемува нивото на ризик на работењето.

6.2.2. Проценка на актуелната состојба

Во Македонија бруто домашната потрошувачка за И&Р (ГЕРД) беше 0,2% од БДП во 2006 година и претставува само 10,9% од просекот на ЕУ27. Ова е само делумно резултат на ниска јавна потрошувачка за И&Р, бидејќи вложувањата на претпријатијата за И&Р беше само 0,03% од БДП во 2006, што претставуваше само 2,6% од просекот на ЕУ27. Една од последиците е дека извозот на висока технологија на Македонија, како дел од вкупниот извоз, не е повеќе од 0,78% или 4,7% од просекот на ЕУ27.

Поради тоа, не изненадува тоа што ниската потрошувачка за И&Р, малите активности за иновации и И&Р (согласно СЕФ индексот на Лисабонскиот преглед 2008, Република Македонија е на 66,5% од просекот на ЕУ27 што се однесува до подиндексот за иновација и истражување и развој), ниското ниво на технолошка подготвеност (каде, согласно СЕФ ГИК, Република Македонија е на ниво на 63,0% од просекот на ЕУ27 во 2008-2009) и извозот на висока технологија, ниското

ниво на бизнис софистикација (каде согласно СЕФ ГИК, Република Македонија е на ниво од 73,0% од просекот на ЕУ27 во 2008-2009) се сметаат за главните недостатоци на македонската конкурентност прикажани во разни меѓународни индикатори за конкурентност.

Во областа на применети И&Р и иновации, македонската индустрија има слабости од аспект на техничко разбирање, ниска технолошка апсорпциона моќ, недостаток од можности за учење во оваа област, како и недоволна соработка и поврзување меѓу клучните актери во иновациите и И&Р (индустрија, универзитети и други образовни/научни институции) на кои им недостасува меѓусебна доверба и капитал.

Според анкетата спроведена меѓу македонските компании, тие ја нагласуваат потребата од обезбедување инфраструктура за поддршка на активности за И&Р и иновации, достапност на специјализирани капацитети за истражување, соработка меѓу индустријата и науката, адекватност на деловната средина за поттикнување на активностите за И&Р и иновации, достапност на истражувачки кадар, поттикнување инвестиции во И&Р од страна на Владата и поддршка за иновативните активности и технолошки развој со законската рамка.

Во овој контекст, не изненадува фактот дека анкетираниите фирми, особено фирмите кои се претежно ориентирани кон извоз, високо ја оценуваат потребата за воведување мерки кои ќе ги зголемат применетите И&Р и иновации.

Владата на Република Македонија потпиша договор за соработка и вклучување во ЦИП програмата, со што им се овозможува на македонските фирми да се здобијат со значителни средства во областа на претприемништво и иновативност. Првите програми се веќе одобрени и имплементирани.

6.2.3. Мерки

Применетите истражувања, развојот и иновативноста на македонската индустрија ќе се поддржат со следниве мерки:

- 1. Активности за подигање на свеста за поттикнување применети истражувања, развој и иновативност во индустријата.** Владата во соработка со индустријата, субјектите за вршење научно–истражувачка дејност и универзитетите, ќе иницира серии семинари, конференции и студиски посети на земјите и регионите кои се признати за најдобри практики во зголемувањето на применети истражувања и развој и поттикнување иновации. Посебни обуки ќе бидат понудени на МСП за развивање квалитетни апликации за проекти со кои треба да се аплицира на ЕУ програмите и други донаторски програми и фондови (ЦИП, ЦЕРЕМИ). Овие активности за подигање на свеста ќе се имплементираат за претставници на индустријата, претставници на министерствата и агенциите, истражувачи, претставници на универзитети и други релевантни учесници во индустрискиот развој.
- 2. Поттикнување на соработката помеѓу субјектите за вршење научно–истражувачка дејност и универзитетите со индустријата.** Претпријатијата ќе бидат поттикнати да добијат нови решенија за нивните потреби од субјектите за вршење научно–истражувачка дејност и универзитетите. Ова ќе се поттикнува со посебни инструменти, како ваучери, за да ѝ овозможат на индустријата да се стекне со нови знаења и ангажирање на стручни консултанти. Исто така, ќе бидат поддржани заедничките проекти на група компании и субјектите за вршење научно–истражувачка дејност и универзитетите.
- 3. Поттикнување на комерцијализација на нови производи и услуги и поддршка во областа на дизајнирањето на производот.** Комерцијализацијата на нови производи, услуги и технологии ќе

биде поддржана со кофинансирање на пазарни истражувања и маркетинг стратегии за нови производи и услуги. Исто така, ќе бидат кофинансирани решенијата за индустриски дизајн за новите производи. Ваквите студии и решенија ќе им помогнат на компаниите во процесот на комерцијализација на нови, иновативни производи и услуги.

4. **Поддршка на индустријата за вработување на истражувачи** за зајакнување на нивната компетентност за технологија и иновација. Индустријата ќе биде стимулирана да вработува истражувачи за да ги зајакне способностите за истражување и иновации. Висококвалитетните истражувачи ќе донесат нови знаења и соработка (вмрежување) потребни заради подобрување на активностите за И&Р во компаниите. Достигнувањето на овие цели бара не само силна научна и технолошка база туку, исто така, силни капацитети во индустријата за да се конвертира основното и применетото истражување во нови производи, услуги и процеси, како и да ги донесе овие иновации во краток рок на пазарот.
5. **Поттикнување на трансфер на технологии.** Владата ќе го поттикнува трансферот на нови технологии со елиминирање на бариерите за увоз и кофинансирање на увозните трошоци за технологија со што ќе се зголеми воведувањето нови производи и услуги со поголема додадена вредност.
6. **Технолошките-индустриски развојни зони како јадро за развој на индустрии базирани на иновации.** Оваа мерка ќе ги поттикнува технолошко-индустриските развојни зони (ТИРЗ) да станат центар на бизниси базирани на иновации кои ќе соработуваат со универзитетите и институциите за истражување и развој. Главната цел на овие зони ќе биде да се развијат партнерствата, стратешки поврзувања и заеднички вложувања со меѓународни

корпорации, домашни претпријатија, универзитети и центри за применето истражување кои ќе формираат база и критична маса на техничка и инвестициона способност во Македонија.

7. Заштита на правата на интелектуална и индустриска сопственост. Преку подигање на свеста на истражувачите и индустријата за вредноста на правата на интелектуалната сопственост и важноста тие да се заштитат и управуваат и финансиска поддршка за регистрирање патентни за нивните нови технологии, производи и услуги.

8. Интегрирана политика за иновации и спроведување на активности за вклучување на Република Македонија во Innovation Scoreboard - ЕИС

Министерството за образование и наука и Министерството за економија треба заеднички да подготват интегрирана политика за поддршка на иновации, каде заеднички ќе се координираат активностите, програмите и институциите за поддршка на иновативноста, како основа за зголемување на конкурентноста и развој на фирмите и индустријата.

Преку имплементацијата на ЕИС ќе се обезбеди меѓународен мониторинг на иновациските потенцијали на македонската индустрија како услов за креирање на политиката и нејзино следење.

6.2.4. Очекувани резултати

Индустриската политика значително ќе придонесе за подобрена свест за улогата на И&Р и иновации во функција на зголемување на конкурентноста на македонските претпријатија. Очекуваните резултати од горенаведените мерки се зголемување на соработката меѓу индустријата и субјектите за вршење научно-истражувачка дејност и универзитетите, што ќе резултира со зголемен број заеднички

развојни проекти и регистрирани патенти. Во оваа смисла, индустриската политика треба тесно да биде поврзана со политиката на образование, тренинг, истражување и развој за да се овозможи влез за формулација и имплементација на други меѓусебно поврзани политики, како вработување, МСП, телекомуникациска инфраструктура, услуги, туризам, земјоделство и екологија, како и политика на одржлив развој.

Како резултат на зголемените активности за градење капацитет се очекува македонските компании да развијат ефективни иновациони проекти со кои ќе се аплицира во европските фондови и ќе се повлечат средства, посебно програмата за конкурентност и иновативност ЦИП.

Имплементацијата на мерките за применетите истражувања и развој и иновации претпоставува зголемување на инвестициите и вложувањата во овој сектор од страна на државата и приватниот сектор.

Ваквиот пристап ќе ѝ овозможи на Македонија да ги зголеми извозот на висока технологија и да развие посилна позиција за проактивно да привлече иновативни меѓународни компании и, на тој начин, да ги рефокусира странските директни инвестиции кон нови технологии и И&Р, што носи одржливост на постојните работни места и создавање нови.

6.3. Еколошки технологии, производи и услуги за одржлив развој

6.3.1. Образложение

Достигнување одржлива потрошувачка и производство е клучниот предизвик за иднината. Одржливата индустриска политика може да биде насочена кон претворање на еколошките предизвици во економски можности за општеството. Македонија поседува неколку автентични природни ресурси во стратешки области кои може да се искористат за ефективна идна конкурентност на нејзината индустрија. Ова може да се постигне со рефокусирање на клучните индустрии кон развој на стратегии за одржливо

производство. Македонија ќе развие динамичен микс на одржливи и автентични индустрии како: органско вино и храна, еко-челик, производство на обновливи енергии, креативни индустрии, медицинска опрема и услуги, автентичен туризам и други индустрии кои ќе бидат наменети за меѓународните сегментирани пазари кои привлекуваат потрошувачи со вакви приоритети.

Некои факти за можности во областа на одржлив економски развој

- Секторот за еколошки услуги значително е проширен во последниве години. Глобалната годишна продажба сега е на ниво од 680 милиони евра, со предвиден раст од 15-20 проценти во наредните три до четири години;⁵
- Во развиените земји и земјите во развој во раните 1990-ти пазарот на органска храна имаше стапки на пораст од околу 20% годишно, далеку повеќе од останатиот дел од прехранбената индустрија.
- Од април 2008 органската храна се смета за 1-2% од продажбата на храна низ светот. Се очекува понатамошен раст од 10-15% годишно во зависност од земјата.
- Пазарот на органска храна во Германија е брзорастечки пазар со просечна стапка на раст во последниве неколку години од 25% годишно и вкупен промет повеќе од 4 милијарди евра. Во Италија најголемите зголемувања на продажбите на органските производи во 2007 се: овошје и зеленчук (+21%), тестенини и ориз (+15%), безалкохолни пијалаци (+8%). Во Франција, во 2005 година, 47% од населението изјавило дека консумира органска храна, најмалку еднаш месечно.⁶

⁵ Иновативност во Ирска, 2008

⁶ За повеќе детали види Регулатива на ЕК бр. 834/2007 од 28.6.2007 на органско производство и етикетање на органски производи, како и Регулатива на ЕК бр. 889/2008 од 5.9.2008 и Регулатива бр. 834/2007.

6.3.2 Проценка на актуелната состојба

Согласно СЕФ индексот на лисабонскиот преглед 2008, индексот за одржлив развој за Македонија е најнизок (2,84), веднаш до подиндексот за иновација и И&Р (2,78). Во индексот за одржлив развој Македонија постигнува 69,15% од просекот на ЕУ27 (повторно најнизок веднаш до подиндексот за истражување и развој).

Македонија поседува природни ресурси и услови. Плодната земја и комбинацијата од умерена медитеранска и континентална клима, со повеќе од 2.500 сончеви часови (т.е. Гевгелиско-валандовската долина, Дојран), доволно дождливи зими за да дозволат бујна вегетација, односно производство на висококвалитетна храна, како и услови за производство на енергија од обновливи извори. И покрај тоа, областа за производство на еколошки производи и услуги е сè уште на многу ниско ниво. Во врска со еко-етикетирањето, законска регулатива постои и имплементацијата е во тек, но нема поднесено апликации за добивање на еколошка ознака.

Потребата за мерки и инструменти во областа на производство и промоцијата на еколошки и обновливи производи/услуги е многу високо оценето од анкетираните македонски фирми (5.13 на скалата од 1 до 6). Мнозинството од анкетираните фирми за најветувачки области за развој ги сметаат прехранбената индустрија, земјоделството, винарството и туризмот.

6.3.3. Мерки

- 1. Активности за зголемување на јавната свест меѓу македонските производители и потрошувачи за зголемување на деловниот интерес и инвестирање во еколошкото производство и потрошувачка на органски, еколошки производи и услуги. Овие активности ќе придонесат за зголемување на свесноста за можностите кои ги нудат**

сегментираните пазари во ЕУ во областа на производството на обновлива енергија, еколошки и органски производи и услуги.

- 2. Јавна набавка** поврзана со одржлив развој за фаворизирање на енергетската ефикасност и за почитување на средината (т.е. зелена набавка). Јавниот сектор ќе ги прецизира нејзините барања за јавни набавки преку фаворизирање енергетска ефикасност и почитување на околината (на пример, купување енергетски ефикасно греење или транспортна опрема, еко-мебел, рециклирана хартија итн.). На овој начин преку јавните набавки, кои претставуваат значаен дел во јавната потрошувачка, ќе се смени поддршката од конвенционалните загадувачки технологии кон поефикасни одржливи технологии кои создаваат нови работни места и го намалуваат загадувањето.
- 3. Заедничко истражување, развој и комерцијализација на нови еколошки производи и услуги.** Развојот на новите еколошки производи и услуги ќе биде поттикнат преку поддршка на соработката помеѓу индустријата и субјектите за вршење научно-истражувачка дејност. Производителите ќе бидат образовани од страна на домашни и странски специјалисти како да одгледуваат и преработуваат храна во согласност со органските и биодинамични принципи. Знаењето за технологиите за производство на обновливи (соларни и други) енергии ќе биде применето и комерцијализирано со финансиска поддршка од Владата.
- 4. Инфраструктура за одржливи индустриски ресурси** преку формирање локални канцеларии/центри за одржлив развој. Кандидати за овие канцеларии/центри може да бидат постојни или нови институции (на пример, МСП Инфо центри, технолошки паркови итн.), кои стратешки ќе се

профилираат како „одношалтерски центар“ нудејќи решенија директно за домашните и меѓународните компании кои сакаат да инвестираат во одржливи капацитети во Македонија. Центарот ќе реализира активности за зголемување на капацитетите за одржлив развој на локално ниво, ќе понуди информации за локални и меѓународни експерти со технички капацитети да им помагаат на компаниите да се квалификуваат за органска и одржлива сертификација (еко лабелинг), обезбедувајќи услуги за додадена вредност на партнери заинтересирани за инвестирање во капацитети за одржливо производство.

5. **Поддршка за сертификација од европските агенции** во областа на одржливо и органско производство. Сертификацијата на одржливо производство и органски производи е предуслов за влегување на сегментираните пазари од овој вид. Целта на оваа мерка е да се гарантира дека малите и средни претпријатија се способни да ги добијат нивните сертификати. Националните сертификациони тела ќе ги изградат нивните капацитети (know how, лаборатории итн.) во соработка со меѓународни сертификациони агенции да се квалификуваат за етикетирање во областа на одржливо и органско производство.
6. **Енергетска ефикасност.** Зголемувањето на конкурентноста ќе се обезбеди со ефикасно користење на енергијата преку намалување на потрошувачката на енергија, воведување нови технологии, подигање на свеста за енергетска ефикасност, што ќе се имплементира преку конкретни мерки презентирани во Стратегијата за енергетска ефикасност.
7. **Спроведување зелена даночна реформа** и нејзина имплементација од страна на Министерство за животна средина. Поддршка на спроведување на

стратегијата за општествена одговорност и имплементација на акциониот план.

6.3.4. Очекувани резултати

Активностите за подигање на свеста ќе ги поттикнат производителите и потрошувачите кон искористување нови пазарни можности за македонската индустрија и ќе создадат позитивни ефекти за животната околина.

Зајакнувањето на применети истражувања и развој на технологија за одржливи производи и услуги кои ќе придонесат за подобро позиционирање на земјата на меѓународно ниво во овие стратешки области. Овие мерки за индустриска политика се очекува да постават основа за први „успешни приказни“ во еко-позиционирањето на Македонија на глобалните пазари.

На долг рок ваквото глобално позиционирање на македонската индустрија во еко-технологиите, производите и услугите (пазарите на обновлива енергија, еколошка храна и вино) значително ќе го подобри извозот на производи и услуги со висока додадена вредност, создавајќи нови работни места, нови иновативни МСП и кластери базирани на иновации.

6.4. Развој на МСП и претприемништво

6.4.1. Образложение

Развојот на мали и средни претпријатија е област на делување повеќе од една декада. Програмата за развој на претприемништво, конкурентност и иновативност на малите и средни претпријатија 2007-2010 опфаќа 19 мерки за зголемување на конкурентноста на малите и средни претпријатија, како: усвојување стандарди за квалитет, е-подготвеност, подигање на свеста за ИКТ, *дифузија* на технологии, ваучери за консултантски услуги, иницијативи за доживотно учење, инвестиции во И&Р и промоција итн. Овие мерки се сеопфатни и одговараат на потребите на малите и

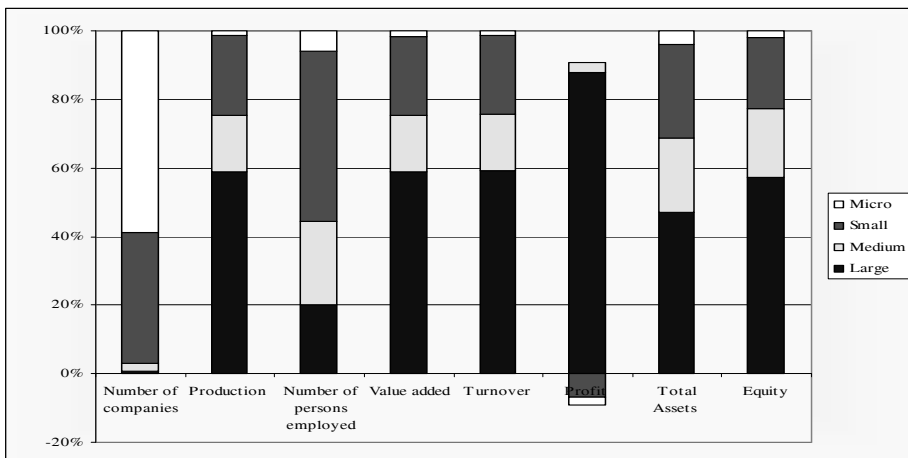
средни претпријатија, меѓутоа финансиите достапни за нивна имплементација се многу ограничени. Овие мерки и понатаму ќе бидат имплементирани и некои од нив ќе се развијат според актуелните предизвици на малите и средни претпријатија.

Пристапот до капитал останува еден од клучните проблеми на малите и средни претпријатија. Оваа разлика меѓу потребите и можностите треба да биде решавана со нови мерки.

6.4.2. Проценка на актуелната состојба

Микро, малите и средните претпријатија се најзначајниот генератор за вработување во индустријата (80% од вкупно вработените). Анализата на главните индикатори на индустријата по големина покажуваат дека микро, мали и средни претпријатија учествуваат со 99,3% во вкупниот број фирми, произведуваат 41% од вкупното производство и додадената вредност во индустријата, 40,6% од вкупните приходи. Тие поседуваат 53% од вкупните средства и 42,8% од вкупниот капитал во индустријата. Сепак, микро и малите претпријатија ги генерираат поголемите загуби во 2007 и се најпроменливи играчи во индустријата од аспект на профитабилност и продуктивност.

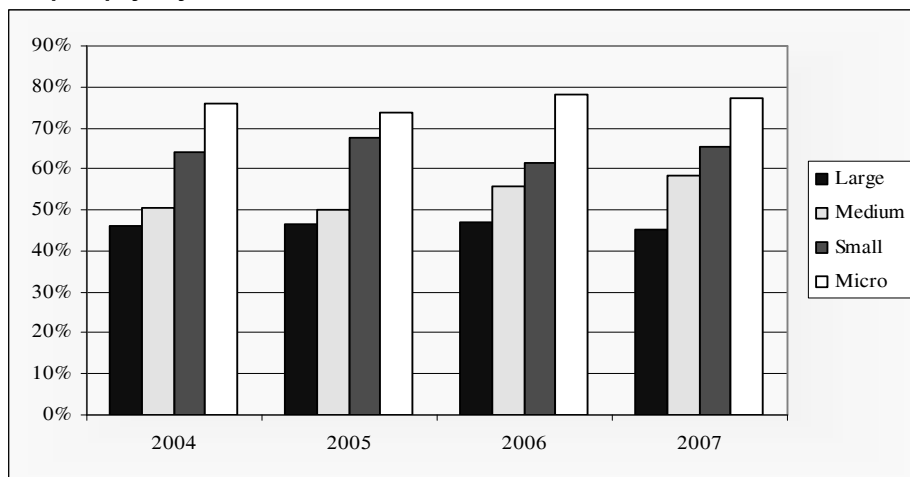
Графикон 1: Главни индикатори за индустријата по големина на претпријатија во 2007

Извор: Направени пресметки по податоците од Централен регистар

Анализите на задолженоста на македонската индустрија по големина на претпријатија покажуваат дека малите и микро претпријатија водат бизнис со високи ризици, поврзано со задолженоста. Нивната задолженост со текот на времето се зголемува. Овој факт, исто така, сигнализира на недостаток на капитал (ризичен капитал, иницијален капитал итн.) расположив за МСП.

Графикон 2: Главни индикатори за задолженост на индустријата по големина на претпријатија во 2007

Извор: Направени пресметки по податоците од Централен регистар

Од аспект на постојните политики и мерки Република Македонија е рангирана релативно добро во меѓународна споредба што се однесува на деловната околина за претпријатијата. Во Прегледот на СЕФ - лисабонскиот преглед за 2008 во подиндексот за средина на претпријатија Македонија е на 93,8% од просекот на ЕУ27, највисок меѓу подиндексите. Сепак, во поглед на бизнис климата и средината за водење бизнис, Република Македонија е просечно рангирана значително пониско од земјите на ЕУ. Меѓу 181 земји во светот, во 2009 година рангирањето на Република Македонија од страна на Светска банка за олеснувањата за водење бизнис е 71, додека просечното рангирање за ЕУ25 земјите (Кипар и Малта не се вклучени) е 38; ЕУ25 рангирањето претставува 52,8% од рангот на Република Македонија.

Република Македонија е подобра од ЕУ25 во поглед на започнување бизнис (461,0%) и плаќање даноци (268,1%). Во повеќето области, македонската бизнис клима значително се подобри во 2009 споредено со 2008 година; индексот за 2009 во споредба со рангирањето во 2008 за вкупните олеснувања за водење бизнис е 89,9%. Единствените две области каде нема подобрување се заштита на инвеститори и работење со дозволи за градба.

Индексот за политики за МСП 2007 (Европската комисија, ГД за претпријатија и индустрија, и ОЕЦД спогодбата за инвестиции за југоисточна Европа), исто така, дава одредени насоки каде треба да се концентрираат напорите на Република Македонија во понатамошното подобрување на средината за развој на МСП. Споредено со просекот на земјите од ЈИЕ, Република Македонија е подобра во зајакнувањето на капацитетот за технологија на МСП, оданочување и финансиски работи, претставување на интересите на МСП, поголемо искористување на единствениот пазар, успешни модели за е-бизнис, во подобрувањето на пристапот за директно мрежно поврзување и поевтиното и побрзо започнување бизнис, но заостанува во достапноста на вештини, образование за претприемништво и обука, посебно во подобро законодавство и регулатива. Поради тоа, главните области на интерес се поврзани со развој на човечки ресурси (образование за претприемништво и достапност на вештини), регулаторни реформи и зголемена доверба во донаторската поддршка за имплементација на програмата (Индекс за политики за МСП 2007, стр.18).

Потребата за мерки кои ќе го унапредат развојот на МСП е високо оценета од страна на анкетираниите македонски фирми (просечен резултат од 5.24). Оваа потреба не е призната само од малите фирми, туку подеднакво и од големите фирми, на кои им требаат МСП за сопствениот развој.

Каде треба да се концентрираат мерките на политиките во корист на развојот на МСП?

Анкетата меѓу македонските фирми покажува дека најчестите проблеми за МСП се поврзани со пристапот до финансиски извори, достапноста на индустриски локации кои овозможуваат понатамошен развој на бизниси, достапноста на обучен персонал за работење на МСП, создавање и развој на претпријатија за нови високи технологии и започнување бизнис.

6.4.3. Мерки

Следниве мерки на индустриската политика директно го таргетираат прашањето за финансирање на МСП:

- 1. Активности за подигање на свеста за финансиски институции.** Важно е да се продолжи со активности за подигање на свеста за развој на МСП со финансиски институции. Банките, фондовите и фирмите за лизинг треба да се свесни за долгорочните фактори за зголемување на конкурентноста кои влијаат на иднината на македонската индустрија (т.е. иновативност, создавање знаење, кластеринг, одржлив развој итн.) за подобра поддршка на претпријатијата. Владата ќе го олесни дијалогот помеѓу МСП и финансиските институции за подобро да се задоволат финансиските потреби на МСП.
- 2. Пилот-проекти со комерцијални банки за да поддржат иновативни МСП.** Ваквите пилот-проекти ќе ги спојат мотивираното лидерство на финансиските институции, креаторите на проактивна политика и стопанственици во пилот-проекти за поддршка на иновативни МСП со нови финансиски инструменти: ризичен капитал, гаранции итн. Група од најмалку 5 компании и една комерцијална банка ќе аплицираат за да добијат финансиска помош од Владата за обука како да развијат висококвалитетни инвестициони и бизнис планови. Како резултат на градење на капацитетите компаниите треба да

бидат способни да презентираат добри инвестициони студии и бизнис планови, од кои некои ќе имаат реални шанси да добијат финансирање од комерцијални банки и нови финансиски инструменти.

- 3. Зголемување на ризичниот капитал** достапен за инвестирање во мали но амбициозни македонски компании. Ќе се формираат Фондови за ризичен капитал со цел да финансираат нови претпријатија базирани на иновации. Владата ќе влезе во овие фондови за ризичен капитал како стратешки партнер со кофинансирање, а ќе учествува и во изборот на проекти финансирани од овие фондови. Поддршка за основање за приватни ризични финансиски фондови и нивно функционирање по концептот на „бизнис ангели“.
- 4. Новата улога на Македонската банка за поддршка на развојот.** Во согласност со добрите практики за развој на извозот и фондови за ризичен капитал во неколку ЕУ земји, концептот и функционирањето на Македонската банка за поддршка на развојот треба повторно да се процени.

Од аспект на почитување на правилата за државната помош за ризичен капитал, таа може да биде одобрена за надминување на пазарните нарушувања од ризикот на пазарот на капитал. Корисници на државна помош на ризичен капитал може да бидат институционални или индивидуални инвеститори, и/или фондови преку кои се презема мерката или преку претпријатијата во кои се инвестира. При оценувањето на државната помош за ризичен капитал се земаат предвид ограничувањата на инвестициите кај малите и/или средните претпријатија коишто се во развојни или во други почетни фази, доколку претпријатијата доаѓаат од областите каде е дозволено доделување на регионална помош во согласност со Законот за државната помош. Воедно, се зема предвид и насочувањето на инвестициите кон обезбедување профит и обезбедување на имплементацијата на деловните планови, степенот на нарушување на пазарната

конкуренција помеѓу инвеститорите, обезбедувањето јасен механизам за повлекување на државната сопственост од учество во основниот капитал на претпријатието, како и постоењето на ограничувања на акумулацијата на различни видови државна помош од страна на претпријатието.

6.4.4. Очекувани резултати

Примарната цел на горенаведените мерки е да се подобри пристапот до финансиските извори за развој на МСП. Воведувањето нови инструменти (обезбедување основен и ризичен капитал) за финансирање високоризични вложувања ќе доведе до развој и раст на постојните и нови иновативни МСП, создавање нови работни места, зголемување на извозот со висока додадена вредност итн.

6.5. Соработка во кластери и мрежи

6.5.1. Образложение

Меѓународната практика покажува дека визиите за соработка и стратегиите за заеднички активности кои резултираат со мрежно/кластерско поврзување можат да доведат до високо ниво на економски успех.

Вмрежување е заеднички корисна бизнис врска на голем број компании и институции која функционира како размена на бизнис информации, идеи и поддршка на технологија, И&Р, развој на вештини, пазари и бизнис модели и многу други области од заеднички интерес.

Кластер е географски определена група на меѓусебно поврзани компании и институции во одредено поле, поврзани со заеднички карактеристики и комплементарности. Членовите на кластерите делат слични технологии и вештини, развиваат специјализирани односи купувач-снабдувач и, како такви, развиваат предности кои тешко се копираат.

Како резултат на тоа системите за соработка стануваат поконкурентни поради ефикасностите кои резултираат со делењето на фиксните трошоци, подобар пристап до пазарот и поефикасна работна сила, капитал, технологија и тек на информации во рамките на земјата и меѓународно. Клуч за кластерингот и мрежното поврзување е забрзувањето на комуникацијата, заедничкото знаење и довербата во и помеѓу учесниците во мрежите/кластерите.

Кластерите и вмрежувањата имаат значајна улога во економските развојни политики поврзани со СДИ. Голем број успешни кластери се развиваат околу мултинационалните компании. Земјите-домаќини се поттикнуваат да се фокусираат на привлекување на проекти на СДИ кои обезбедуваат поголеми можности за врски и поврзување меѓу домашните кластери и странските фирми.

Кластерите се, претежно, феномен движен од пазарот. Најуспешните кластери се создадени спонтано како резултат на природни конкурентни предности и пазарни сили. Кластерските, мрежните и други иновативни форми на соработка може да бидат иницирани и поддржани во развојот од страна на Владата, меѓутоа за нивна успешност мора да бидат водени и развивани од страна на компаниите и институциите.

6.5.2. Проценка на актуелната состојба

Македонската влада го поддржува кластерингот од 2007 година. Во Република Македонија се отпочнати неколку иницијативи за кластери: кластерот за текстил, кластерот за информатичка технологија, кластерот за вино, кластерот за туризам, кластерот за јагнешко месо и овчо сирење, земјоделска механизација, автомобилски делови, преработка на храна, кластер за преработка на храна, кластер за моден дизајн, кластер за дрвна индустрија итн. Овие кластери се на различни нивоа на развој и како такви имаат потреба од посебна поддршка за понатаму да го забрзаат нивниот развој.

Клучните недостатоци на сите постојни македонски кластери е недостигот на потенцијал за иновативност, развој на нови производи и услуги за подобро да се натпреваруваат на глобалните пазари. Постојните кластери главно беа формирани со цел „да се групираат малите претпријатија“ за подобро да продаваат на глобалните пазари и мошне малку постигнале во областа на делење и создавање економии на обем во купувањето, применливото истражување и развој и иновација. Големите компании, генерално, не се активни членови на македонските кластери. Анализата на успешни кластери низ светот покажува дека успешните кластери собираат, применуваат и го прошируваат знаењето и создаваат иновативни решенија за бизнис предизвиците. Овие квалитети на кластерингот сè уште треба да се развиваат во Република Македонија.

Во согласност со анкетата, македонските фирми високо ги ценат мерките за зголемување на соработката во мрежите и кластерите регионално и интернационално (5.26 на скала од 1 до 6).

Во согласност со анкетата, најперспективни области за мрежи/кластери во македонската индустрија се прехранбената индустрија (35,3% од сите анкетирани фирми); земјоделството (39,4%); туризмот (23,5%), винарството (20,6%), текстилот (18,6%), ИТ (18,6%) итн.

Македонските компании покажуваат најголем интензитет на соработка (мрежно поврзување) со нивните снабдувачи (резултат 3.71 на скала од 1=слаб до 6=јак). Интензитетот на соработка со потрошувачите не заостанува многу (3.67). Како што се очекуваше, интензитетот на соработка со конкурентите е многу помал (2.23). Во сите три видови соработка, размената на информации е најважен аспект на соработка, следена од техничката експертиза, обука и заеднички развој на производи/услуги. Во случај на соработка со конкурентите, има можности за заедничко купување и заеднички маркетинг, но докажано е дека ова не се случува често. Интензитетот на соработка со снабдувачи и потрошувачи е поголем кај фирмите со доминантна странска сопственост отколку

домашните фирми, и кај извозно ориентирани отколку во фирми ориентирани кон домашниот пазар. Ова покажува дека ориентацијата кон пазарот за извоз поттикнува соработка/мрежно поврзување со други фирми и дека фирмите во странска сопственост се повеќе свесни за користа од мрежното поврзување.

6.5.3. Мерки

1. **Понатамошно подигање на свеста и обука за кластеринг/мрежно поврзување.** Активности за подигање на свеста ќе бидат имплементирани преку семинари, регионални и меѓународни конференции и настани за поврзување. Големите компании, како и малите и средните, ќе бидат насочени кон зголемување на нивната свест за позитивните влијанија на кластерингот. Знаењето за кластерингот и управувањето со кластери ќе биде зајакнато преку обука за размена на меѓународно искуства (студиски посети итн.).
2. **Поддршка на кластерите за подготовка на стратегии и програми за развој, акционен план и специфични проекти.** Анализата на кластери/мрежи и развојот на стратегија за развој ќе биде поддржана од Владата заедно со иницијативи ориентирани кон изработка на специфични проекти, мобилизирајќи група лидери од бизнисот, Владата и универзитетите. Одредени проекти за развој и меѓународна соработка на кластери/мрежи ќе бидат кофинансирани од Владата.
3. **Забрзување на партнерството во синџирот на снабдувачи.** За да се подобри конкурентната позиција на македонската индустрија мора да бидат креирани силни партнерства на синџири на снабдувачи водени од клучните извозници од индустријата. Групи компании кои соработуваат како купувачи и продавачи ќе бидат поканети да аплицираат за кофинансирање на анализи на

постојните синџири на снабдувачи и заеднички проекти. Вакви проекти може да се справат со разни бизнис предизвици, какви што се: „испорака на време“, подобро позиционирање на вкупниот пазар на големо, имплементација на заеднички информациски систем за следење нарачки, попис итн. Клучната цел на овие мерки е подобрување на конкурентните способности на домашните МСП снабдувачи и забрзување на соработката меѓу големите извозно ориентирани фирми и домашните снабдувачи.

- 4. Поттикнување на технолошки центри и паркови на регионално ниво, поддршка на вмрежување на институции за И&Р,** за да се обезбеди разновидност на применети технолошки услуги и интегрирани и ефикасни иновации. Членовите на ваквите мрежи треба да станат комплетни мрежи на висококвалификувани индивидуалци и напредни технолошки инфраструктури насочени кон поттикнување цврста и конкурентна индустриска мрежа.

6.5.4. Очекувани резултати

Имплементацијата на мерките во кластерингот и мрежното поврзување ќе придонесат за подобрување на разбирањето на позитивните ефекти од кластерингот и мрежното поврзување за македонската индустрија.

Владината поддршка на кластерингот и мрежното поврзување ќе се појави низ јавно-приватниот дијалог, кој ќе биде корисен за јавниот и приватниот сектор за подобро да се надминат предизвиците за соработката.

Имплементацијата на мерките на политиките (поддржани од Владата, како и други донатори, ЕУ програми и фондови) ќе придонесе за создавање кластери како основа за нивен понатамошен развој на кластери базирани на иновации.

7. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ИНДУСТРИСКАТА ПОЛИТИКА

7.1. Структури и извори за имплементација на индустриската политика

Досегашната практика за имплементација на политики покажува дека и најдобрата политика спроведена во погрешна структура за имплементација ќе биде помалку успешна отколку не толку добрата политика, а спроведена во погодна средина. Поинаку кажано, кога станува збор за индустриска политика специфицирањето на процесот на имплементација е поважно отколку специфицирањето на резултатот.

Клучен предуслов потребен за имплементација на успешна индустриска политика е соработката помеѓу министерствата, јавниот, приватниот сектор и науката, со цел добивање информации за: креирање мерки на индустриската политика, дистрибуирање на надлежностите и оценување на резултатите.

Процес на индустриска политика идеално функционира во следнава форма на имплементациона средина:

- Водење на политиката од врвот. Успехот на индустриската политика зависи од присуството на поддршка на оваа политика на највисоко ниво;
- Комитет за координација и следење. За успешна имплементација на индустриска политика неопходно е создавање комитет за координација или следење, заради интегрирање и координирање на вкупната политика за зголемување на конкурентноста и, воопшто, на економскиот раст;
- Механизми на транспарентност и одговорност. Индустриската политика треба да се третира повеќе како дел од стратегијата за раст, создавајќи еднакви услови и можности за сите, отколку како поволности само за веќе привилегираните делови на индустријата.

За имплементацијата на индустриската политика ќе бидат потребни извори за финансирање на активности за подигање на свеста, интернационализација на клучните учесници во економскиот развој, надградба со обука и стекнување вештини, кластеринг, мрежно поврзување, подобро финансирање на МСП, зголемување на трошоците за И&Р и градење еко-позиционирање на Република Македонија на глобалните пазари.

Постојните трошоци на Владата на Република Македонија за зголемување на конкурентноста на македонската индустрија се проценети на 0,48% од националниот буџет во 2009 година. Со цел намалување на разликата помеѓу Македонија и ЕУ27, во областите кои директно влијаат на зголемување на конкурентноста (опфатени во овој документ) годишните буџетски трошоци треба да се зголемат двојно, односно најмалку 0,85%.

Исто така, потребно е зголемување на учеството на трошоците за зголемување на конкурентноста на македонската индустрија и од страна на бизнис секторот, односно просечно до 40%, со едновремено користење на ЕУ инструментите (ИПА и ЦИП) и донаторските програми (УСАИД, УНДП, ГТЗ, итн.) за целите на индустриската политика.

Со усвојување и имплементација на индустриската политика, односно со поставување ново ниво на конкурентност, ќе се создадат нови работни места, нови и посилни индустрии.

7.1.1. Структура за имплементација на меѓуминистерско ниво

Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020 претставува севкупна ориентација за развојот на македонската индустрија. Мерките на индустриската политика ќе бидат презентирани подетално во индивидуални програми кои треба да се развиваат или обноват: програма за подобрување на конкурентноста на македонските производи и

услуги, програма за развој на претприемништвото, конкурентноста и иновацијата на малите и средни претпријатија, програма за технолошки развој и техничка култура, програма за иновации, програма за развој на кластери, други релевантни програми и стратегии.

Имплементацијата на индустриската политика бара меѓуминистерска соработка, бидејќи мерките ќе бидат имплементирани во повеќе министерства и институции (агенции за имплементирање). Меѓуминистерската соработка ќе овозможи размена на информации, спречување на потенцијално преклопување на мерките, ќе води кон конзистентна имплементација на политиката, а со тоа најдобро враќање на инвестициите во индустрискиот развој. Од таа причина треба да бидат воведени нови структури за имплементација.

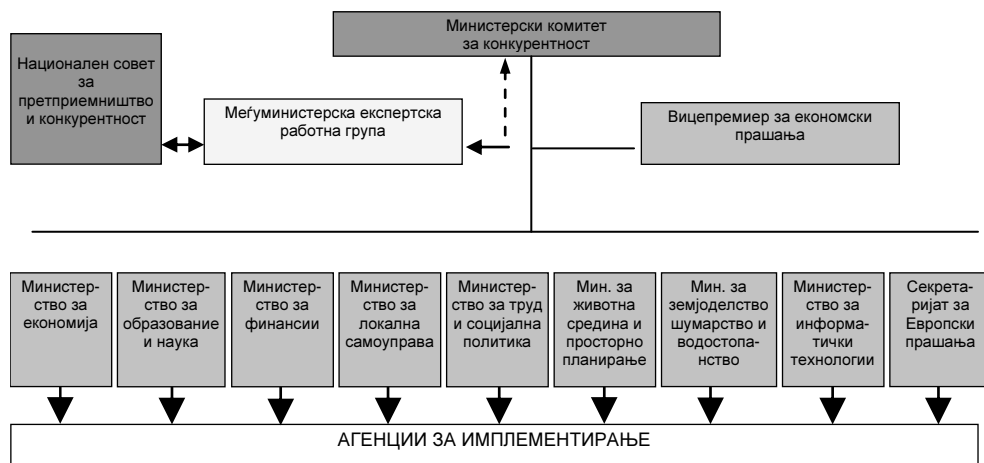
Имплементацијата на индустриската политика ја надгледува министерскиот комитет за конкурентност, чии членови се вицепремиерот за економски работи, министрите за економија, финансии, образование и наука, земјоделство, локална самоуправа, животна средина и просторно планирање, труд и социјална политика информатичко општество, СЕП и други релевантни министри. Комитетот е тело за одлучување кое ги одобрува сите релевантни програми за конкурентност и одлучува за обновувањето на индустриската политика. Меѓуминистерскиот комитет за конкурентност е поддржуван од Меѓуминистерската експертска група за индустриска политика (МЕИП). МЕИП дејствува како експертска група на Комитетот за конкурентност, со следниве задачи:

- Професионална и техничка помош за Комитетот;
- Координација на програмите за имплементација и развивање политики за сите релевантни влезни податоци за одлуките на Комитетот;
- Развивање јавно-приватен дијалог за имплементација на политиките и креирање нови (со индивидуални компании и

репрезентативни организации, како Националниот совет за претприемништво и конкурентност);

- Градење на институционалниот капацитет и активности за подигање на свеста за имплементација на индустриската политика;
- Други задачи дефинирани од Комитетот.

Слика 2: Меѓуминистерска имплементациона структура за индустриската политика

Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК) делува како политички независно, невладино тело за постојан дијалог со Меѓуминистерската експертска група за индустриска политика (МЕИП) за клучните прашања кои влијаат на конкурентноста на македонската индустрија. НСПК, исто така, ќе придонесе во процесот на мониторинг и евалуација на имплементацијата на индустриската политика.

Генералната ориентација на Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020 има за цел министерствата да развијат политики и програми, а агенциите за имплементирање да го управуваат имплементирањето на програмите.

Меѓутоа, има одделни области на имплементација, како што се иновации, истражување и развој и интернационализација, каде што треба во иднина да се дефинираат соодветни институционални решенија за имплементација. Врз основа на искуствата во многу земји од ЕУ, се препорачува мерките на индустриската политика во неколку области на делување да бидат имплементирани од страна на единствена агенција со надлежности во областите на: претприемништво, иновации, истражување и развој и интернационализација. Во оваа смисла законските надлежности на постојната Агенција за поддршка на претприемништво на Република Македонија треба да се прошират во областите за имплементација на политиката за иновации, технологија и интернационализација.

7.1.2. Структура за имплементација во Министерството за економија

Имплементацијата на проактивната индустриска политика ќе создаде нов фокус во надлежноста на Министерството за економија, односно конкурентност, т.е. имплементација и обновување на индустриската политика.

Надлежноста на Секторот за индустриска политика и конкурентност е со проширување во две основни области:

1. Координација на имплементацијата на индустриската политика и обновување на областите на делување;
2. Внатрешен мониторинг на имплементацијата на индустриската политика.

Слика 3: Сектор за индустриска политика и конкурентност во Министерството за економија

Задачите на Одделението за развој и имплементација на програми за конкурентност:

- Поддршка на сите релевантни анализи за конкурентност на македонската економија;
- Координација и организација на работата на Меѓуминистерската експертска група за индустриска политика - експертска група на Министерскиот комитет за конкурентност;
- Координација на програмите кои интегрираат хоризонтални мерки за ИП во сите области на делување, со други одделенија/сектори во рамките на Министерството за економија и сите други релевантни министерства и институции;
- Активности за подигање на свеста за индустриската политика;
- Консултации со Комисијата за конкуренција за прашања во врска со државна помош;
- Водење јавно-приватен дијалог за имплементација на политики;
- Активности за градење на капацитетот на агенциите за имплементирање на индустриската политика;
- Координација и развој на оперативни програми и проекти во областа на зголемувањето на конкурентноста за ИПА и

други меѓународни развојни шеми за финансирање (т.е. ГТЗ, УСАИД итн.).

Задачите на Одделението за мониторинг на имплементацијата на индустриската политика:

- Спроведување независна евалуација на имплементацијата на индустриската политика;
- Следење на индикаторите за конкурентност на македонската индустрија;
- Проучување на најдобрата практика и развој во ЕУ, во областа на индустриската политика;
- Тестирање на применливоста на современите мерки на индустриската политика во Република Македонија преку јавно-приватни дијалози и дискусии;
- Обновување на индустриската политика – развивање хоризонтални инструменти за зголемување на конкурентноста;
- Извештаи за напредокот во областа на индустриската политика (поглавје 20: Претпријатија и индустриска политика) на Поткомитетите на ЕК и учество во преговорите за пристапување.

7.2. Евалуација и мониторинг на имплементацијата

Евалуацијата *ex ante* и мониторингот, кои се реализираат во форма на ревизија на постигнатите резултати споредени со планираните активности во акциониот план, се врши на годишна основа. Министерството за економија, одговорно за имплементација на индустриската политика, поднесува извештај до Владата.

Како дел од мониторингот и евалуацијата на имплементацијата на индустриската политика Министерството за економија презема потребни активности за вклучување на Република Македонија во меѓународен мониторинг за анализа на конкурентност и иновативност како,

на пример, Продолжување на вклучување на Македонија во WEF, European Innovation Scoreboard и други.

Заради обезбедување целосен извештај за имплементација кој треба да се достави до Владата, Министерството за економија во соработка со Меѓуминистерската работна група организира годишен настан на јавно-приватен дијалог, таканаречен „Форум за имплементација на индустриската политика во Република Македонија“, заради дискусија за имплементација на индустриската политика и давање предлози за модификација, обновување и најдобра примена од страна на релевантните институции (на пример, министерства, агенции, фондови итн.).

Главните активности за мониторинг и евалуација ќе се реализираат секои три години преку „Оценка на влијанието на индустриската политика“ од страна на независна институција. Овој документ има за цел мерење на перформансите на македонската индустрија преку мерење на основните податоци, мерење на прогресот на вкупната индустрија и на секторско ниво.

Оценката опфаќа три пошироки области: влијанието на целосната индустрија, на ниво на компании, влијанието врз истражувачката база и влијанието на бизнис опкружувањето.

Оценката на влијанието на ниво на компании ја согледува разликата врз вкупната индустрија и секторските специфики од аспект на интернационализација, додадена вредност и профитабилност, развој на квалификации и други клучни фактори за конкурентност на компаниите, преку прашалник и анализа на статистичките податоци.

Евалуацијата на влијанието на базата за истражување ги евидентира промените во истражувачката инфраструктура, мрежата, развојот на инвестициониот и човечкиот капитал. Оваа евалуација се применува на ниво на целата индустрија и во рамките на клучните сектори.

Оценката на влијанието на деловната околина го евидентира подобрувањето во пошироката деловна околина на индустријата и секторите (на пример, пристап до финансии,

расположивост на работна сила, пазарна позиција, вмрежување).

Резултат на овие анализи се: следење на индикаторите за конкурентност, оценка на силни и слаби страни на индустријата и сеопфатен сет на препораки за мерки на индустриската политика, како и активности на институциите.

7.3. Акционен план за имплементирање на индустриската политика

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
<p>1. Вкупна координација на ИП</p> <p>Формализација и функционирање на Министерскиот комитет за конкурентност (МКК):</p> <ul style="list-style-type: none"> • номинација на претседател и членови; • дефиниција на задачи, приоритети и процес на донесување на одлуки; • координација политиките. 	<p>Имплементацијата на индустриската политика бара поддршка и посветеност од сите поврзани министерства до врвните владини функционери.</p>	<p>Влада на Република Македонија</p>	<p>Министерство за економија, Министерство за образование и наука, Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за локална самоуправа, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, СЕП и др.</p>	<p>2009-2020</p>
<p>Формализација и функционирање на Меѓуминистерската експертска група за индустриска политика (МЕИП):</p> <ul style="list-style-type: none"> • номинирање на претседател и членови; • усвојување работна агенда и внатрешни процедури; • експертска и професионална поддршка на МКК; • усогласување на политиките за нивна имплементација на национално, регионално и локално ниво; • Дијалог со бизнис заедницата. 	<p>МЕИП ќе дејствува како експертско тело на Министерскиот комитет за конкурентност.</p>	<p>Влада на Република Македонија - Министерство за економија</p>	<p>Министерство за образование и наука, Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за финансии, Министерство за локална самоуправа, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, СЕП, Кабинет АППРМ, Макинвест, Институт за стандардизација, Агенција за вработување, Државен завод за индустриска сопственост, Државен завод за статистика, Комисија за заштита на конкуренцијата итн.</p>	<p>2009-2020</p>

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
<p>Градење на капацитетите на МЕИП и агенциите за имплементирање</p> <ul style="list-style-type: none"> ● организација на семинари, работилници и други обуки; ● студиски посети. 	<p>Сопидно знаење и искуство во зголемувањето на конкурентноста е предуслов за успешна имплементација и обновување на ИП.</p>	<p>Министерство за економија во соработка со експерти</p>	<p>МЕИП</p>	<p>2009-2020</p>
<p>Редефинирање на улогата на АППРМ за имплементација на мерките на ИП (претприемништво, иновации, интернационализација, кластери);</p> <ul style="list-style-type: none"> - подготовка и донесување измена и закон за статусот на агенцијата; - дефинирање на задачите; - регрутирање експерти; - градење на капацитетот; - финансирање. 	<p>Имплементацијата на мерките на индустриската политика треба да бидат доделени на редефинираната Агенцијата.</p>	<p>Министерство за економија, Министерство за образование и наука</p>	<p>МЕИП</p>	<p>2010-2011</p>
<p>Подигање на свеста за индустриската политика меѓу јавната администрација, бизнис секторот и образовни институции на:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● национално, и ● регионално ниво. 	<p>Проактивната индустриска политика воведува некои нови концепти за развој на индустриската кои треба добро да се пренесат на сите учесници во индустриската</p>	<p>Министерство за економија</p>	<p>Министерство за образование и наука, Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за локална самоуправа итн.</p>	<p>2009-2020</p>

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
<p>Водење постојан дијалог со приватниот сектор во креирањето на политиките и програмите; Дијалог со:</p> <ul style="list-style-type: none"> • релевантни совети и асоцијации (НСПК, комори, кластери итн.); • индивидуални компании и институции. 	<p>Мерките на индустриската политика ќе бидат креирани и обновувани врз основа на информациите од приватниот сектор.</p>	<p>Министерство за економија</p>	<p>МЕИП</p>	<p>2009-2020</p>
<p>Координација на странската помош за имплементација на индустриската политика и развој на приоритетни проекти и иницијативи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ИПА; • УСАИД, ГТЗ; • Други билатерални и мултилатерални донаторски програми итн. 	<p>Соодветна координација на сите донаторски програми за зголемување на конкурентноста.</p>	<p>Министерство за економија</p>	<p>МЕИП</p>	<p>2009-2020</p>
<p>Градење капацитет и мрежно поврзување за компаниите за подготовка на проекти за користење на ЕУ фондовите (т.е. европската мрежа на претпријатија, ЦИП и други).</p>	<p>Градењето на капацитетот е потребен за зголемување на можностите за успешно аплицирање и користење на фондовите.</p>	<p>Министерство за економија</p>	<p>Министерство за образование и наука, Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за локална самоуправа, Министерство за образование, стопанските комори итн.</p>	<p>2009-2020</p>

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
Верификација на сите програми за имплементација на индустриската политика со правилата на ЕУ за државна помош.	Да се почитуваат правилата на ЕУ за државна помош.	Министерство одговорно за развој на селектираните програми	Комисија за заштита на конкуренцијата	2009-2020
2. Зголемување на меѓународна соработка и поттикнување СДИ Зајакнување на капацитетите на фирмите преку обуки за создавање конкурентни производи	Запознавање со најдобрите меѓународни практики за подобрување на менаџментот и зголемување на квалитет на производи	Министерство за економија, Влада на РМ	МЕИП, АППРМ, Фонд за развој на човечки ресурси	2009-2020
Подготовка на интегрирана Програма за интернационализација на индустријата и нејзина имплементација: <ul style="list-style-type: none"> Дефиниција за стратешките пазари и подготовка на студии за стратешко позиционирање; Нови мерки за поддршка на интернационализацијата на индустријата. 	Да се развијат посебни мерки за интернационализација	Министерство за економија	МЕИП, Министерство за надворешни работи, Бизнис заедницата	2010-2020

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
<p>Зајакнување на професионалната мрежа на бизнис партнери:</p> <ul style="list-style-type: none"> - организација на форуми, конференции и бизнис средби; - градење на капацитетот за економска дипломатија. 	<p>Зајакнување на професионалната мрежа на деловни партнери да помогнат на македонската индустрија да биде поприсутна и конкурентна на странскиот пазар.</p>	<p>Агенции и други имплементациони тела, Министерство за економија</p>	<p>МЕИП, Економска дипломатија од амбасадите, претпријатијата, коморите и други бизнис асоцијации</p>	<p>2010-2020</p>
<p>Меѓународна размена на знаење:</p> <ul style="list-style-type: none"> - подготовка на план за размена на меѓународно знаење со претпријатијата; - запознавање со најдобрите практики и методи на подобрување на информираноста и знаењето на македонските компании. 	<p>Целта на размена на меѓународно знаење е да се забрза меѓународното учење и прифаќање на знаење на македонската индустрија.</p>	<p>Министерство за образование и наука, МАНУ и други имплементациони тела</p>	<p>МЕИП, Бизнис академија на менаџери, претпријатија, економска дипломатија, комори и други бизнис асоцијации, универзитети и др.</p>	<p>2010-2020</p>
<p>Подобрување на информираноста на фирмите за извоз преку изработка на веб портал.</p>	<p>Олеснет пристап на информации за потенцијалните извозници.</p>	<p>Агенции и други имплементациони тела</p>	<p>МЕИП</p>	<p>2010-2020</p>
<p>Финансиска поддршка на фирмите извозници преку МБПР.</p>	<p>Обезбедување разни форми на финансиска поддршка на извозниците.</p>	<p>МБПР</p>	<p>МЕИП</p>	<p>2010-2020</p>
<p>Создавање на институционална поддршка за извозниците.</p>	<p>Интегриран пристап на сервисирање на претпријатијата преку претструктурирање на АППРМ со проширување на нејзините ингеренции.</p>	<p>Влада на РМ</p>	<p>МЕИП, Министерство за економија</p>	<p>2010-2020</p>

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
Понатамошно поттикнување и привлекување СДИ преку имплементација на Програмата за поттикнување инвестиции и други координирани активности.	Координација на политиките за привлекување СДИ и зголемување на конкурентноста	Министерство за економија	Макивест, МЕИП, Министерство за надворешни работи	2009-2020
3. Применето истражување и развој и иновации				
Имплементација на Програмата за технолошки развој 2009-2012.	Посебни мерки за развивање, финансирање и имплементирање применети истражувања и развој.	Министерство за образование и наука	МЕИП	2009-2012
Развивање на политика/програма за поддршка на иновации.	Посебни мерки за зголемување на иновативноста ќе бидат развиени, финансирани и имплементирани	Министерство за економија/ Министерство за образование и наука	МЕИП	2010-2020
Поттикнување соработка меѓу субјектите за вршење научна истражувачка дејност и универзитетите со индустријата.	Соработка меѓу универзитетите кои треба да се имплементираат и конкретни проекти идентификувани од индустријата.	Министерство за економија, Министерство за образование и наука, АППРМ и/или други тела за имплементација	МЕИП, претпријатија, универзитети и истражувачки институции	2010-2020
Поддршка на индустријата за вработување истражувачи за да ги зајакне способностите за истражување и иновации.	Поддршка на индустријата и високообразовани истражувачи и иноватори да работат во индустријата.	Министерство за економија, Министерство за образование и наука, АППРМ и/или други тела за имплементација	МЕИП, претпријатија, Агенција за вработување, универзитети и истражувачки институции	2011-2020

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
Подигање на свеста за поттикнување на применети истражувања и развој на иновативност.	Зголемување на свеста за важноста на иновациите во развојот преку семинари, студиски посети, конференции, обуки итн.	Министерство за економија, Министерство за образование и наука, АППРМ и/или други тела за имплементација	МЕИП, претпријатија, универзитети и истражувачки институции	2009-2020
Заштита на правата на интелектуална и индустриска сопственост.	Подигање на свеста и знаењето за заштитата на правата на интелектуална и индустриска сопственост.	Државен завод за индустриска сопственост, Министерство за култура	Министерство за економија, Министерство за образование и наука	2009-2020
Подготовка и имплементација на сите неопходни активности за вклучување на Македонија во European Innovation Scoreboard.	Меѓународен мониторинг на иновационите потенцијали на македонската индустрија е корисна за индустријата и креаторите на политики. Трансформација на ТИРЗ во центар за бизниси базирани на иновации	Министерство за економија	Министерство за образование и наука, Државен завод за статистика, Државен завод за индустриска сопственост, МЕИП, компании	2010
Поттикнување ТИРЗ да станат јадро за развој на индустрии базирани на иновации.	Трансформација на ТИРЗ во центар за бизниси базирани на иновации	Министерство за економија	Дирекција за ТИРЗ, МЕИП	2009-2020

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
<p>4. Еколошки производи и услуги за одржлив развој</p> <p>Активности за подигање на свеста за еколошки и одржливи производи и услуги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Развој на еколошки производи и услуги; • Производство на еколошки производи и услуги; • Еко-етикетирање; • Стратегии за комерцијализација и маркетинг; • Потрошувачка на еколошки производи и услуги. 	<p>Со оглед на релативно високите стапки на раст на продажбите на еколошките производи и услуги, македонската индустрија ќе биде информирана и охрабрена да развие и комерцијализира такви производи и услуги за меѓународните нишни пазари.</p>	<p>Министерство за животна средина и просторно планирање</p>	<p>Министерство за економија, МЕИП</p>	<p>2009-2020</p>
<p>Подготовка на програма за производство на еколошки и обновливи производи и услуги :</p> <ul style="list-style-type: none"> - анализа на потенцијалите за еколошко и обновливо производство; - идентификување на мерки за поддршка на вако производство; - заедничко истражување, развој и комерцијализација на нови еколошки производи и услуги; - идентификување на потребната инфраструктура за поддршка (канцелари/центри за одржлив развој итн.); - поддршка за сертификациони тела и европски агенции. 	<p>Интегрирана програма за производство на еколошки и обновливи производи и услуги која нуди конкретни мерки за глобално позиционирање на македонската индустрија на нишните пазари.</p>	<p>Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за економија</p>	<p>МЕИП, релевантни претпријатија,</p>	<p>2011</p>

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
Промовирање и воведување јавна набавка со фаворизирање на енергетската ефикасност и почитување на средината (потрошувачка на енергија и производи со еколошка изведба, директива за етикетање, еко дизајн, регулатива за еко-етикетирање, зелена јавна набавка).	Преку овој вид јавна набавка ќе се поттикне развојот на поефикасни одржливи технологии т.е. производите и услугите кои се еколошки и одржливи.	Јавен сектор	МЕИП, Министерство за животна средина и просторно планирање	2011-2020
Поттикнување на енергетска ефикасност во претпријатијата во индустријата.	Заштеда на енергија што придонесува кон поголема конкурентност.	Министерство за економија	МЕИП, претпријатијата, асоцијации за енергетска ефикасност - МАЦЕФ	2010-2020
5. Развој на мали и средни претпријатија и претприемништво				
Имплементација на Програмата за развој на претприемништво, конкурентност и иновативност на малите и средни претпријатија: <ul style="list-style-type: none"> - евалуација на претходните програми; - проширување на постојните мерки; - идентификување нови мерки; - програма за развој на акционен план; - идентификување на изворите на финансирање. 	Постојната програма ќе биде имплементирана до 2010. Ќе треба да се усвои нова програма за поддршката на МСП и претприемништвото.	Министерство за економија	МЕИП	2009-2020
Активности за подигање на свеста за финансиски институции.	Понатамошен дијалог и подигање на свеста меѓу МСП и финансиски институции	Министерство за економија, Министерство за финансии	МЕИП	2009-2010

ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2020

Активност	Образложение	Одговорно министерство/ институција	Други министерства партнери и други институции	Временска рамка
Пилот-проекти со комерцијални банки за поддршка на иновативни МСП.	Поддршка на пилот-проекти меѓу 5 фирми и комерцијална Банка.	Министерство за економија, Министерство за финансии	МЕИП	2010-2012
Дизајнирање и формирање фондови со ризичен капитал базирани на приватно-јавно партнерство.	Фондовите за ризичен капитал се иницирани од владата во соработка со приватните инвеститори за поддршка на МСП.	Министерство за финансии	Министерство за економија, МЕИП	2011-2020
Преструктурирање на Македонската банка за поддршка на развојот.	Активната улога на банката за да се овозможи зголемување на конкурентноста.	Министерство за финансии	МЕИП	2009-2020
6. Соработка во кластери и мрежи				
Програма за развој на кластерите: <ul style="list-style-type: none"> • Мерки на програмата; • Акционен план на програмата; • Финансирање на програмата; • Активности за подигање на свеста и обуки. 	Да се дизајнираат и имплементираат посебни мерки за кластерингот во разните фази на развојот на кластерите.	Министерство за економија	МЕИП	2009-2020
Имплементација на програмата преку: <ul style="list-style-type: none"> - забрзување на партнерството во снабдувачи; - поддршка на кластерите во подготовката на развој на кластер стратегија и кофинансирање на кластерски проекти; - поттикнување на технолошки центри и паркови на регионално ниво. 	Подобра соработка на сите учесници во синџирот на снабдувачи за подобрување на конкурентноста на извозниците и домашните снабдувачи на МСП.	Агенции и други имплементациони тела	МЕИП, Претпријатија, универзитети и истражувачки институции	2009-2020

